

Nr 96

Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.; given Stockholms slott den 23 mars 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

INGEMUND BENGTTSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen hemställer Kungl. Maj:t om bemyndigande att vidta de åtgärder som behövs för att genomföra prisregleringen på jordbruksprodukter under regleringsåret 1973/74 i enlighet med de grunder som beslutades av 1971 års riksdag. Vidare läggs fram förslag om att den provisoriska avgiftsbeläggningen av sojaprotein ersätts med en mer permanent införselavgift och att en obligatorisk kvalitetsmärkning under offentlig kontroll införs för matpotatis. I propositionen föreslås vidare att prisstöd skall utgå till rennäringen. Slutligen tas också upp vissa frågor rörande Sveriges utsädesförening samt förslag om ökat stöd till förädlingen av trädgårdsväxter.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 23 mars 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MÖBERG, BENGTTSSON, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Bengtsson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.* och anför.

Inledning

Enligt riksdagens beslut angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. för tiden den 1 juli 1971—den 30 juni 1974 (prop. 1971: 116, JoU 1971: 43, rskr 1971: 225) skall justeringar av mittpriser, prisgränser och införselavgifter för jordbruksprodukter göras dels den 1 juli 1972 och den 1 juli 1973, dels halvårsvis med början den 1 januari 1972 till följd av utvecklingen av den allmänna prisnivån. Vidare har riksdagen medgett att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, statens jordbruksnämnd får vidta de åtgärder som behövs för att genomföra regleringen av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter under regleringsåret 1972/73 (prop. 1972: 79, JoU 1972: 34, rskr 1972: 219).

I skrivelse den 15 juni 1972 lade jordbruksnämnden, efter överläggningar och i samförstånd med jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen, fram förslag om justering av införselavgifter m. m. fr. o. m. den 1 juli 1972. Den 30 juni 1972 beslutade Kungl. Maj:t i enlighet med nämndens förslag och bemyndigade nämnden att vidta de åtgärder som enligt prop. 1971: 116 och 1972: 79 ankommer på nämnden för att genomföra prisregleringen på jordbrukets område under regleringsåret 1972/73.

I skrivelse den 13 december 1972 lade jordbruksnämnden, i samförstånd med de båda delegationerna, fram förslag om justering av införselavgifter m. m. fr. o. m. den 1 januari 1973. Vidare lämnade nämnden uppgifter om storleken och dispositionen av införselavgiftsmedel för regleringsåret 1971/72. Den 21 december 1972 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse (1972: 807) om tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956: 236). Med stöd av 3 § prisregleringslagen utfärdade Kungl. Maj:t samma dag kungörelse (1972: 808) om prisstopp. Kungörelsen avser

mjök, grädde, ost, kött, fläsk och charkuterivaror. Riksdagen har godkänt Kungl. Maj:ts förordnande om tillämpning av allmänna prisregleringslagen (prop. 1973: 7, FiU 1973: 2, rskr 1973: 7). Prisstoppet skall inte inkräkta på de kompensationsbelopp som skall tillfalla jordbruket (prop. 1973: 6, SkU 1973: 1, rskr 1973: 8). I stället för kompensation genom prishöjningar skall motsvarande belopp under den tid prisstoppet gäller tillföras jordbruket från förslagsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område på i princip samma sätt som skedde vid prisstoppet under åren 1970 och 1971. För de varor som inte berörs av prisstoppet beslutade Kungl. Maj:t den 21 december 1972 i enlighet med jordbruksnämndens förslag om justering av införselavgifter m. m. den 1 januari 1973.

Enligt riksdagens beslut angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. för tiden den 1 juli 1969—den 30 juni 1971 infördes en provisorisk avgiftsbeläggning av sojaprotein fr. o. m. den 1 juli 1969 (prop. 1969: 107, JoU 1969: 24, rskr 1969: 204). Genom beslut av riksdagen ändrades avgiftsbeläggningen fr. o. m. den 1 juli 1970 (prop. 1970: 67, JoU 1970: 28, rskr 1970: 237). Sedan klarhet nu har vunnits om den nya livsmedelslagstiftningen har jordbruksnämnden i skrivelse den 16 mars 1973 föreslagit att den provisoriska avgiftsbeläggningen ersätts med en mer permanent införselavgift för sojaprotein. I samma skrivelse har jordbruksnämnden vidare lämnat uppgifter om den beräknade storleken och den huvudsakliga dispositionen av införselavgiftsmedel för regleringsåren 1972/73 och 1973/74.

I enlighet med det tidigare nämnda beslutet av 1971 års riksdag infördes den 1 juli 1971 ett nytt regleringssystem för matpotatis. Mot bakgrund av statsmakternas beslut har en av lantbruksstyrelsen tillsatt arbetsgrupp gjort en översyn av vissa frågor på matpotatisområdet. I skrivelse den 22 november 1972 har lantbruksstyrelsen lagt fram förslag i överensstämmelse med vad arbetsgruppen framfört i en promemoria angående kvalitetsfrämjande åtgärder på matpotatisområdet: kvalitetsmärkning och kvalitetskontroll. Lantbruksstyrelsen har samtidigt uttalat att innehållet i promemorian skall gälla som styrelsens eget förslag. Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av statens livsmedelsverk, statens jordbruksnämnd efter hörande av konsumentdelegationen, konsumentverket, näringsfrihetsombudsmannen (NO), statens pris- och kartellnämnd (SPK), Svensk matpotatiskontroll (SMAK), Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Lantbrukarnas riksförbund (LRF) och Kooperativa förbundet (KF). Yttranden har vidare kommit in från konsumentombudsmannen (KO) och Sveriges potatishandlars riksförbund.

1972 års riksdag hemställde att Kungl. Maj:t snarast skulle låta undersöka förutsättningarna för ett prisstöd till rennäringen på samma grunder som sker till nötköttsproduktion inom norrländskt jordbruk

(JoU 1972: 1, rskr 1972: 72). Kungl. Maj:t uppdrog den 21 april 1972 åt statens jordbruksnämnd att i samråd med lantbruksstyrelsen utreda frågan om prisstöd till rennäringen. I skrivelse den 4 december 1972 har jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen överlämnat förslag i ämnet. Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt Svenska samernas riksförbund.

Svenska samernas riksförbund har i skrivelse den 15 mars 1972 gjort framställning om klassificering av renkött. Efter remiss har yttrande över framställningen avgetts av statens jordbruksnämnd.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 maj 1971 tillkallade chefen för jordbruksdepartementet tre sakkunniga för att utreda vissa frågor rörande Sveriges utsädesförening. De sakkunniga¹ antog namnet 1971 års Svalövsutredning. Utredningen avgav den 24 november 1972 betänkandet (Ds Jo 1972: 9) Marknadsförings- och organisationsfrågor rörande Sveriges utsädesförening. Remissyttranden över betänkandet har avgetts av statskontoret, lantbruksstyrelsen, styrelsen för lantbruks-högskolan, statens råd för skogs- och jordbruksforskning, LRF och Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund.

I prop. 1973: 1 (bil. 11 s. 119 och s. 120) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Jordbruksforskning för budgetåret 1973/74 beräkna ett reservationsanslag av 8,8 milj. kr. och till Bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 5 692 000 kr. Jag anhåller att nu få ta upp dessa frågor.

Justering av införselavgifter m. m. den 1 juli 1972

Enligt beslut av 1971 års riksdag skulle jordbruket för regleringsåret 1972/73 tillföras ett beräknat belopp på 134,4 milj. kr. genom pris- och avgiftshöjningar den 1 juli 1972 på spannmål, fettvaror, mjölk, fläsk och ägg. Enligt samma beslut skulle utvecklingen av den allmänna prisnivån under halvårsperioden den 15 oktober 1971—den 15 april 1972, mätt med statistiska centralbyråns konsumentprisindex, läggas till grund för en ytterligare justering av mittpriser, prisgränser och införselavgifter samma dag. Konsumentprisindex skulle därvid rensas från inverkan av indirekta skatter, av bostadskostnader (utom bränsle och lyse) samt av sådana prisändringar i livsmedelsposten som registreras i jordbruksnämndens prisregleringsprisindex. Rensat konsumentprisindex steg under nämnda period med 2,39 %. Denna indexuppgång innebar när den anbringades på jordbrukets totala intäkter (utom av sockerbeter), be-

¹ Riksdagsledamoten Sven Persson, ordförande, kommunalrådet Villiam Björk och försöksintendenten Hans Lindén.

räknade med utgångspunkt från den rådande mittprisnivån, att jordbruket skulle tillföras ytterligare ca 186 milj. kr. genom ökat gränsskydd.

Vid justeringen skulle emellertid hänsyn kunna tas till sådana av särskilda omständigheter föranledda väsentliga förskjutningar i den allmänna utvecklingen av världsmarknadspriserna som påverkar de svenska jordbrukspriserna och som bedöms bestå under längre tid. Uppgången i världsmarknadspriserna mellan april 1971 och april 1972 och effekterna av denna på de svenska priserna bedömdes av jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation samt konsumentdelegationen vara så väsentliga och varaktiga att verkningarna borde dämpas. I samförstånd med de båda delegationerna fann nämnden det skäligt att prisuppgången skulle motverkas genom att höjningen av gränsskyddet begränsades med ett belopp som motsvarade 0,4 % av mittprisnivån eller ca 31 milj. kr.

Med stöd av riksdagens beslut ställde vidare Kungl. Maj:t 30 milj. kr. av odisponerade införselavgiftsmedel till förfogande för att begränsa prishöjningen på konsumtionsmjölk under regleringsåret 1972/73.

Jordbruket skulle således tillföras ca $(134,4 + 186 - 31 - 30 =)$ 259,4 milj. kr. genom pris- och avgiftshöjningar den 1 juli 1972. De föreslagna avgiftshöjningarna och de belopp som därigenom beräknades tillföras jordbruket framgår översiktligt av följande tabell:

	Höjning av avgift öre/kg (för mjölk öre/l)	Beräknat belopp till jordbruket milj. kr.
Brödsäd		
prishöjning	1	8,75
förmalningsavgift	1	5,50
Summa brödsäd		14,25
Oljevaxter		
fettvaruavgift	10	4,20
Konsumtionsmjölk vid mejeri	7	87,10
Konsumtionsmjölk utanför mejeri	9	6,75
Skummjölk för direktkonsumtion	11	7,59
Skummjölk för industri	10	2,60
Smör (sänkt fetthalt)		4,00
Ost	40	23,60
Grädde	20	10,60
Summa mjölk och mejeriprodukter		142,24
Nöt-, häst- och kalvkött	13	21,84
Får- och lammkött	25	1,00
Fläsk		
införselavgift	15	36,75
teknisk justering		34,13
Summa kött och fläsk		93,72
Ägg	5	5,00
Summa		259,41

Med ledning av ändringen av införselavgifterna skulle dessutom mittpriser och prisgränser justeras. Genom beslut den 30 juni 1972 fastställde Kungl. Maj:t statens jordbruksnämnds förslag.

Justering av införselavgifter m. m. den 1 januari 1973

Till följd av utvecklingen av den allmänna prisnivån under halvårsperioden den 15 april—den 15 oktober 1972 skulle en ytterligare justering av mittpriser, prisgränser och införselavgifter göras den 1 januari 1973. Rensat konsumentprisindex steg under nämnda period med 3,43 %. Detta innebar att jordbruket skulle tillföras ca 276 milj. kr. genom ökat gränsskydd.

De föreslagna avgiftshöjningarna och de belopp som därigenom beräknades tillföras jordbruket framgår översiktligt av följande tabell:

	Höjning av avgift öre/kg (för mjölk öre/l)	Beräknat belopp till jordbruket milj. kr.
Oljeväxter fettvaruavgift	10	4,20
Matpotatis	2,5	16,65
Konsumtionsmjölk vid mejeri	9	111,69
Konsumtionsmjölk utanför mejeri	9	6,75
Skummjölk för direktkonsumtion	20	16,30
Smör	15	6,75
Ost	30	17,70
Grädde	20	10,60
Summa mjölk och mejeriprodukter		169,79
Nöt-, häst- och kalvkött	10	16,80
Får- och lammkött pristillägg	80	3,20
Fläsk införselavgift	4	9,80
teknisk justering		40,00
Summa kött och fläsk		69,80
Fjäderfä	20	5,80
Ägg	10	10,00
Summa		276,24

Jordbruksnämnden får under regleringsåret 1972/73 av införselavgiftsmedel, som inte disponeras för annat ändamål, använda högst 8 milj. kr. för pristillägg för får- och lammkött. Under år 1972 utgick pristillägg med 2 kr. 10 öre per kg. Den ökning av intäkterna till producenterna med 80 öre per kg som skulle utgå fr. o. m. den 1 januari 1973 föreslog nämnden skulle utgå genom en ökning av pristillägget till 2 kr. 90 öre per kg. Denna höjning bedömdes rymmas inom det beräknade beloppet på 8 milj. kr.

I överläggningarna enades man vidare om att nämnden i sin kommande framställning om regleringsåtgärder för regleringsåret 1973/74 skulle hemställa att 2 milj. kr. av medel utanför fördelningsplanen för införselavgiftsmedel skulle få användas för stöd till ökad odling av konserverväxter. För att odlare och industri redan vid planeringen av 1973 års odling skulle kunna kalkylera med detta stöd enades man vidare om att ett motsvarande belopp borde avsättas för regleringsåret 1972/73 av medel inom fördelningsplanen.

Under tiden januari—november 1972 steg prisnivån i konsumentledet enligt SPK:s beräkningar med i genomsnitt 4,7 %. Priserna i dagligvaruhandeln, dvs. främst livsmedelspriserna, steg väsentligt snabbare, nämligen med 7,4 %, varav 3,0 procentenheter kunde hänföras till jordbruksregleringen. Regeringen fann att en ytterligare höjning av livsmedelspriserna utöver den förhållandevis kraftiga prisstegring som redan tidigare hade ägt rum skulle leda till en höjning av konsumentprisnivån som särskilt med hänsyn till barnfamiljer och låginkomsttagare inte kunde godtas. På grund härav förordnade Kungl. Maj:t den 21 december 1972, som förut har nämnts, om tillämpning av allmänna prisregleringslagen och om prisstopp fr. o. m. den 1 januari 1973 på mjölk, grädde, ost, kött, fläsk och charkuterivaror.

Genom beslut samma dag fastställde Kungl. Maj:t statens jordbruksnämnds förslag vad gäller oljeväxter, matpotatis, smör, får- och lammkött, fjäderfä och ägg.

Justeringarna av införselavgifter m. m. den 1 juli 1972 och den 1 januari 1973 har inneburit dels att övre prisgränsen för treprocentig konsumtionsmjölk och för skummjölk höjdes med 7 resp. 11 öre per liter den 1 juli 1972, dels att mittpriser, prisgränser och införselavgifter (normalavgifter) för övriga berörda varor f. n. uppgår till följande belopp (öre per kg):

	Övre prisgräns	Mittpris	Nedre prisgräns	Införselavgift
Matpotatis				
6/7 —31/10	47,5	39,5	31,5	17,5
1/11—31/1	49,5	41,5	33,5	
1/2 —31/3	51,5	43,5	35,5	
1/4 — 5/7	54,5	46,5	38,5	
Oljeväxter, för frövara resp. olja	124	113	102	163,5
Smör	979	822	799	323
Ost	884	802	720	354
Nöt- och hästkött	966	854	742	479
Kalvkött	1 148	998	848	468
Får- och lammkött	893	778	663	375
Fläsk	735	647	559	281
Broiler	702	650	598	309
Kalkon	922	845	768	309
Ägg	588	526	464	245

Prisstoppbeslutet innebär för de varor som berörs av prisstoppet att de beräknade intäktsökningarna för jordbruket måste betalas med statsmedel. Genom beslut den 19 januari 1973 har Kungl. Maj:t föreskrivit att jordbruksnämnden från anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1972/73 skall fr. o. m. januari 1973 till Föreningen för mejeriprodukter utbetala 13 milj. kr. per månad och till Svensk kötthandel 5,5 milj. kr. à conto per månad som ersättning till jordbruket till följd av att vissa införselavgifter m. m. inte har höjts med anledning av prisstoppet. Kungl. Maj:t har vidare föreskrivit att nämnden skall följa utvecklingen av det internationella prisläget i fråga om kött och fläsk samt komma in med förslag till slutlig reglering av ersättningen till jordbruket.

Användning av införsel- och regleringsavgiftsmedel m. m.

Statens jordbruksnämnd

Jordbruksnämnden har redovisat uppburna införselavgiftsmedel m. m. för regleringsåret 1971/72. Den huvudsakliga medelsdispositionen redovisas i en särskild tabell, i vilken även den preliminära dispositionen för innevarande regleringsår redovisas.

Beräknad storlek och huvudsaklig disposition av införselavgiftsmedel för regleringsåret 1972/73. I en preliminär beräkning för regleringsåret 1972/73 uppskattade jordbruksnämnden i mars 1972 att införselavgifterna skulle uppgå till ca 443,7 milj. kr., varav ca 86 milj. kr. för fodermedel. I en reviderad beräkning uppskattar jordbruksnämnden inkomsterna av införselavgifter till ca 436 milj. kr., varav ca 92 milj. kr. för fodermedel. Ökningen av fodermedelsavgifterna med 6 milj. kr. medför enligt gällande regler en lika stor ökning av det preliminära beloppet inom fördelningsplanen. Detta stiger sålunda till ca 344,2 milj. kr. Definitiv fördelningsplan kan fastställas först efter utgången av regleringsåret 1972/73 då de verkliga införselavgifterna för fodermedel blir kända.

Jordbruksnämnden har bemyndigats att under regleringsåret 1972/73 besluta att av införselavgiftsmedel som inflyter inom fördelningsplanen och av andra regleringsmedel använda 2 milj. kr. för stöd till vallfröodlingen.

Huvudsaklig medelsdisposition av införselavgiftsmedel m. m. reglerings-
åren 1971/72 och 1972/73

	1971/72	1972/73
	1 000-tal kr.	prcl. 1 000-tal kr.
INKOMSTER		
Från föregående regleringsår kvarstående införselavgifter och räntor	67 676	24 663
Under resp. regleringsår influtna införselavgifter	418 959	436 000
Vissa ränteinkomster	1 700	1 200
Summa inkomster	488 335	461 863
UTGIFTER		
a) Av medel inom resp. regleringsårs fördelningsplan		
Svensk spannmålshandel	74 182	186 000
Sveriges potatisintressenter	15 500	19 500
Sveriges oljeväxtintressenter	47 000	42 800
Föreningen för mejeriprodukter	152 000	152 000
Svensk kötthandel	17 000	—
Svensk ägghandel	17 000	23 000
Upplysningsverksamhet och utvecklingsarbete	5 000	7 500
Mjölkkavkastningskontroll	6 000	7 000
Svin- och köttdjurskontroll	2 000	3 000
Försökslaktlokaler i Uppsala	—	3 000
Reserv till jordbruksnämndens förfogande	—	400
Summa	335 682	344 200
b) Av under resp. regleringsår utanför fördelningsplanen inflytande medel		
För sänkning av partipriset på konsumtionsmjölk	25 000	25 000
Matpotatisregleringen	15 000	—
SMAK	290	440
Sveriges utsädesförening i Svalöv	340	640
Bidrag till kostnaderna för ackord- hästorganisationen	200	300
Bidrag till fraktkostnader för mjölk och grädde i norra Sverige	—	200
Statens livsmedelsverk (veterinärstyrelsen)	140	30
Prisutjämning på äggalbumin	2 019	3 500
Prisutjämning på kärnbindemedel	257	300
Prisregleringskassan för fisk	—	—
Statens jordbruksnämnd för konsumtionsmjölkskontroll	50	50
Pristillägg för får- och lammkött	6 274	8 000
Stöd till vallfröodlingen	2 000	2 000
Återbäring av priset på foder för minkuppfödning	2 000	2 000
Sveriges potatisodlares riksförbund	1 200	1 200
Bidrag till avsättning av brödsäd	7 712	6 200
Utbytesexport av köttvaror	453	3 000
Summa	62 935	52 860

¹ Varav 2 milj. kr. till konservärter och andra köksväxter.

	1971/72	1972/73
	1 000-tal kr.	prel. 1 000-tal kr.
c) Av odisponerade införelavgiftsmedel		
För ökning av sockerbetsarealen på Gotland och Öland	—	2 000
Försöksslaktlokaler i Uppsala	—	3 000
För sänkning av partipriset på konsumtionsmjölk	—	30 000
Utbetalning till Danmark	38 000	10 000
Ersättning för prisstoppsförluster	27 055	—
Summa	65 055	45 000
Summa utgifter	463 672	442 060
Saldo vid utgången av resp. regleringsår På överskottskonto	24 663	19 803

Utanför fördelningsplanen skall liksom hittills föreningen Svensk spannmålshandel tillföras införelavgifter för sådan brödsäd som importerats i utbyte mot inhemsk brödsäd som exporteras till följd av kvalitativa brister eller måste användas till foder. Vidare skall föreningen Svensk kötthandel tillföras införelavgifter som kompensation för ökad s. k. utbytesexport av kött och fläsk.

Beräknad storlek och huvudsaklig disposition av införelavgiftsmedel för regleringsåret 1973/74. Jordbruksnämnden beräknar inkomsterna av införelavgifter vid nuvarande avgiftssatser under regleringsåret 1973/74 till ca 418 milj. kr., varav ca 89 milj. kr. för fodermedel. Med hänsyn till bl. a. de starka fluktuationerna i importpriserna under senare tid kan de faktiska inkomsterna komma att avvika väsentligt från dessa belopp.

Fördelningsplanen för 1973/74 omfattar enligt 1971 års riksdagsbeslut 252,2 milj. kr. förutom inflytande avgifter från fodermedelsimporten. Vid nämnda beräkning av fodermedelsavgifterna blir beloppet inom fördelningsplanen sålunda $(252,2 - 89 =) 341,2$ milj. kr.

På grund av den stora osäkerhet som råder i fråga om regleringsekonomin för olika varuområden har det inte varit möjligt att nu lägga fram en plan för fördelning av det preliminärt beräknade beloppet. Jordbruksnämnden avser att efter överläggningar med jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen återkomma med förslag till preliminär fördelning i samband med förslag till justering av införelavgifter m. m. fr. o. m. den 1 juli 1973.

Jordbruksnämnden bör dessutom liksom hittills efter hörande av delegationerna kunna jämkta delbeloppen mellan regleringsföreningarna och besluta om fördelning av det belopp som kan komma att stå till nämndens förfogande. Av medel inom fördelningsplanen bör även i fortsättningen 2 milj. kr. få användas för stöd till vallfröodlingen och beloppet för mjölkavkastningskontroll bör höjas till 7,5 milj. kr.

Enligt 1971 och 1972 års riksdagsbeslut bör av medel utanför fördelningsplanen även regleringsåret 1973/74 25 milj. kr. användas för att sänka partipriset på konsumtionsmjölk. Nämnden skall vidare få utbetala högst 640 000 kr. till Sveriges utsädesförening i Svalöv för fortsatt finansiering av potatisförädlingsverksamhet, disponera högst 200 000 kr. som bidrag till fraktkostnader för mjölk och grädde i vissa områden i de fyra nordligaste länen, ställa högst 30 000 kr. till statens livsmedelsverks förfogande för att täcka statens kostnader under budgetåret 1973/74 för importkontroll av animala livsmedel, bestrida kostnaderna för prisutjämning på torkat och flytande äggalbumin och kärnbinde-medel, föra över till prisregleringskassan för fisk högst 1 milj. kr. av de fettvaruavgifter, som utgår vid härdning av sillolja av inhemsk råvara, med avdrag för vad som kan beräknas restitueras vid export och använda 50 000 kr. för den kontroll av konsumtionsmjölk som ankommer på jordbruksnämnden. I mån av tillgång på medel skall nämnden vidare enligt samma riksdagsbeslut få disponera 2 milj. kr. för stöd till vallfröodlingen, disponera 2 milj. kr. till återbäring av del av priset på inhemskt foder för minkuppfödning samt ställa 1,2 milj. kr. till Sveriges potatisodlares riksförbunds förfogande för att effektivisera matpotatisodlingen m. m. På grund av höjningen av pristillägget för får- och lammkött till 2 kr. 90 öre per kg bör ramen för användning av medel för detta ändamål höjas till 12 milj. kr.

Vidare skall liksom hittills föreningen Svensk spannmålshandel tillföras införselavgifter för sådan brödsäd som importeras i utbyte mot inhemsk brödsäd, som exporteras till följd av kvalitativa brister eller måste användas till foder. Föreningen Svensk kötthandel skall tillföras införselavgifter som kompensation för ökad s. k. utbytesexport av kött och fläsk.

Till SMAK utbetalas under innevarande regleringsår 440 000 kr. av medel utanför fördelningsplanen som bidrag till upplysningsverksamhet på matpotatisområdet. SMAK har för regleringsåret 1973/74 hemställt om en ökning av detta belopp med 40 000 kr. för att täcka inträffade och väntade kostnadsökningar, 20 000 kr. som bidrag till utvecklingsarbete rörande principer och metoder för kontrollverksamheten och 100 000 kr. för ökad upplysningsverksamhet. De två sistnämnda posterna blir enligt jordbruksnämndens bedömning aktuella om lantbruksstyrelsens förslag om ytterligare kvalitetsfrämjande åtgärder på matpotatisområdet godtas. Vad gäller beloppet till kostnadsökningarna föreslår jordbruksnämnden efter kontakt med SMAK att detta reduceras till 20 000 kr. En sådan reduktion innebär att eventuella kostnadshöjningar under första halvåret 1974 inte beaktas. Nämnden hemställer sålunda att som bidrag till SMAK för regleringsåret 1973/74 få ta i anspråk (440 000 + 20 000 + 20 000 + 100 000 =) 580 000 kr. av medel utanför fördelningsplanen.

Enligt beslut av 1972 års riksdag får under regleringsåret 1972/73 300 000 kr. av regleringsmedel utanför fördelningsplanen användas som bidrag till kostnader för ackordhästorganisationen för att stödja den inhemska aveln och bibehålla en viss dragkraftsreserv. Samma skäl för ett bidrag på 300 000 kr. finns även för regleringsåret 1973/74 och jordbruksnämnden hemställer därför att få disponera detta belopp för ändamålet.

I enlighet med överenskommelse vid överläggningarna i december 1972 angående justering av införselavgifter m. m. fr. o. m. den 1 januari 1973 hemställer jordbruksnämnden om en höjning med 2 milj. kr. av det belopp utanför fördelningsplanen, som får disponeras för prisregleringsändamål under regleringsåret 1973/74. Beloppet avses för stöd till odling av konservärter och andra köksväxter och förutsätts komma att avräknas från det belopp som jordbruket kan komma att tillföras den 1 juli 1973 till följd av utvecklingen av den allmänna prisnivån.

Jordbruksnämnden har vidare bemyndigats att av odiskonrade införselavgifter m. m. dels täcka de kostnader för sockerregleringen som ökningen år 1972 av sockerbetsarealen på Gotland och Öland medför, dels använda 30 milj. kr. för att sänka partipriset på konsumtionsmjölk under regleringsåret 1972/73.

Departementschefen

Genom beslut av 1971 års riksdag antogs de av jordbruksnämnden framlagda och av regeringen godtagna förslagen till prissättning på jordbrukets produkter för regleringsåren 1971/72, 1972/73 och 1973/74. Jordbruksnämndens förslag föregicks av överläggningar med jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation.

Enligt riksdagsbeslutet skall jordbruket tillföras ca 55 milj. kr. fr. o. m. den 1 juli 1973. Beslutet innebär vidare att ytterligare justeringar skall ske halvårsvis den 1 januari och den 1 juli till följd av utvecklingen av den allmänna prisnivån. Till grund för sistnämnda justeringar skall enligt riksdagens beslut — i överensstämmelse med vad som tidigare gällt — läggas utvecklingen av den allmänna prisnivån, mätt med statistiska centralbyråns konsumentprisindex. Detta index rensas från inverkan av indirekta skatter, av bostadskostnader (utom bränsle och lyse) samt av sådana prisändringar i livsmedelsposten som registreras i jordbruksnämndens prisregleringsprisindex. Justeringarna beräknas på grundval av utvecklingen av den allmänna prisnivån under närmast föregående halvårsperiod den 15 april—den 15 oktober resp. den 15 oktober—den 15 april. Indexutfallet anbringas på jordbrukets totala intäkter (utom av sockerbeter), beräknade med utgångspunkt från den rådande mittprisnivån.

I det föregående har jag redovisat den justering av införselavgifter m. m. som Kungl. Maj:t har fastställt för tiden fr. o. m. den 1 juli 1972 efter förslag från statens jordbruksnämnd. Förslagen hade utformats efter överläggningar och i samförstånd med jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen. Jag har också redovisat det förslag till justering av införselavgifter m. m. fr. o. m. den 1 januari 1973 som jordbruksnämnden lade fram efter överläggningar och i samförstånd med de båda delegationerna. I enlighet med riksdagens beslut år 1971 låg huvudparten av det totalbelopp som genom justeringen skulle tillföras jordbruket på mjölk och kött. Priserna i dagligvaruhandeln, dvs. främst livsmedelspriserna, hade stigit väsentligt under år 1972 bl. a. som följd av höjningar av priserna på jordbruksprodukter. Regeringen fann att en ytterligare höjning av livsmedelspriserna på de viktigaste livsmedlen inte kunde godtas, särskilt med hänsyn till barnfamiljer och låginkomsttagare. Regeringen beslutade därför att införa prisstopp på mjölk, grädde, ost, kött, fläsk och charkuterivaror fr. o. m. den 1 januari 1973. Prisstoppet avses gälla under år 1973. Detta innebär att de planerade prishöjningarna på mjölk och mejeriprodukter fr. o. m. den 1 juli 1973 som beräknades tillföra jordbruket ca 55 milj. kr. och den justering fr. o. m. samma dag som skall göras till följd av utvecklingen av den allmänna prisnivån till den del justeringen hänför sig till produkter som omfattas av prisstopp också kommer att ersättas med statsmedel. Beloppet bör få tas i anspråk från förslagsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1973/74.

Det ankommer på jordbruksnämnden att efter överläggningar med de båda delegationerna komma in till Kungl. Maj:t med förslag till fördelning av de totalbelopp som skall tillföras jordbruket den 1 juli 1973 och den 1 januari 1974.

Användningen av införselavgiftsmedlen under regleringsåret 1971/72 framgår av den föregående redogörelsen liksom också beräkningar och förslag rörande dispositionen av införselavgiftsmedel som inflyter under regleringsåret 1972/73. Jag har ingen erinran mot vad som har redovisats i detta sammanhang.

Jordbruksnämnden har beräknat att ca 418 milj. kr. kommer att inflyta under regleringsåret 1973/74 i form av införselavgiftsmedel. Enligt nämnden skall 341,2 milj. kr. av dessa fördelas till regleringsföreningarna för deras prisreglerande verksamhet inom den s. k. fördelningsplanen. Nämnden föreslår att delbeloppet för mjölkavkastningskontroll höjs till 7,5 milj. kr.

Den exakta storleken på det belopp som fördelas till regleringsföreningarna för deras prisreglerande verksamhet blir beroende av de verkliga intäkterna av fodermedelsavgifterna. På grund av den stora osäkerheten om regleringsekonomi för olika varuområden kan en

preliminär fördelning av beloppet inom fördelningsplanen inte göras nu. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att senare fastställa denna fördelning. Jag utgår dessutom från att nämnden liksom tidigare får — efter hörande av jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen — jämka delbeloppen till regleringsföreningarna och även besluta om fördelning av det belopp som kan komma att stå till nämndens förfogande.

Av de införselavgiftsmedel som under regleringsåret 1973/74 inflyter utöver det totalbelopp som enligt det föregående skall fördelas till regleringsföreningarna, dvs. *medel utanför den s. k. fördelningsplanen*, bör liksom f. n. 55 milj. kr. användas för att sänka partipriset på konsumtionsmjölk. Vidare bör 2 milj. kr. utnyttjas för stöd till vallfröodlingen och 1,2 milj. kr. tillföras Sveriges potatisodlars riksförbund för att effektivisera odlingen av matpotatis. Medel bör ställas till jordbruksnämndens förfogande för att täcka kostnader för prisutjämning på äggalbumin och kärnbindemedel. Av införselavgifter utanför fördelningsplanen bör dessutom fördelas högst 30 000 kr. till att täcka statens kostnader för importkontroll av animala livsmedel och 50 000 kr. för den kontroll av konsumtionsmjölk som ankommer på jordbruksnämnden. Högst 1 milj. kr. bör föras över till prisregleringskassan för fisk. Dessutom bör Sveriges utsädesförening i Svalöv tillföras högst 640 000 kr. för fortsatt förädlingsverksamhet på potatisområdet. För att minska kostnadsbelastningen på det foder som används i minkuppfödningen bör få tas i anspråk högst 2 milj. kr. och för att bestrida kostnaderna på ca 12 milj. kr. för mellanprislinsen på fårkött bör också få användas regleringsmedel som inflyter utanför fördelningsplanen. Som bidrag till kostnaderna för arméns ackordhästorganisation bör ett belopp på 300 000 kr. få disponeras.

Jag tillstyrker att jordbruksnämnden även under regleringsåret 1973/74 får disponera högst 200 000 kr. av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen för att begränsa fraktkostnaderna för mjölk och gräde i vissa områden i de fyra nordligaste länen.

De ökade kostnaderna för sockerregleringen under regleringsåret 1973/74 till följd av beslutet att öka sockerbetsarealen på Gotland och Öland fr. o. m. år 1972 bör täckas med införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen.

Jag har inte någon erinran mot att Svensk spannmålshandel, liksom hittills, tillförs införselavgifter för sådan brödsäd som importeras i utbyte mot inhemsk brödsäd, som exporteras till följd av kvalitativa brister eller måste användas till foder, liksom att Svensk kötthandel erhåller kompensation för viss s. k. utbytesexport av kött och fläsk.

Jag har inte heller något att erinra mot att bidraget till SMAK för upplysningsverksamhet på matpotatisområdet höjs till 580 000 kr. som följd av kostnadshöjningar men framför allt med hänsyn till förslaget

om ytterligare kvalitetsfrämjande åtgärder på matpotatisområdet som jag i det följande kommer att förorda. Jag har inte heller något att erinra mot att 2 milj. kr. utgår som stöd till odling av konservärter och andra köksväxter om beloppet avräknas från det belopp som kan komma att tillföras jordbruket som kompensation fr. o. m. den 1 juli 1973 till följd av utvecklingen av den allmänna prisnivån.

Jag vill i det här sammanhanget ta upp en skrivelse från Sveriges grossistförbund den 13 mars 1973. I denna hemställer grossistförbundet om snara åtgärder för att så långt möjligt undanröja de negativa följderna av prisstoppet för importörer av jordbruksprodukter, i första hand kött, fläsk och ost. Grossistförbundet anför att importörer av bl. a. kött och fläsk under normala förhållanden kan göra sina värderingar av möjligheterna till import med hänsyn till marknadspriserna i Sverige och utlandet samt införselavgifterna. Vid prisstopp blir importörernas möjligheter till import vid stigande priser i utlandet — vilket är fallet f. n. — direkt beroende av att införselavgifterna reduceras i motsvarande mån.

I sitt remissvar över grossistförbundets skrivelse anför *statens jordbruksnämnd* att de ändringar av införselavgifterna för kött och fläsk som nämnden har vidtagit under prisstoppet hittills i stort sett torde ha hållit importörerna skadeslösa för prisstoppets verkningar. Nämnden anser vidare att svårigheterna för importörerna vid prisstegringar i utlandet endast i vissa lägen kan sägas ha sin grund i prisstoppet. Prisstegringarna i utlandet kan således bli större än hela införselavgiften och kompensationsavgiften före prisstoppet. Under normala förhållanden skulle de inhemska priserna stiga, sedan införselavgiften och kompensationsavgiften har tagits bort helt, och import skulle vara möjlig. Vid prisstopp med låsta inhemska priser är import däremot inte möjlig om den inte subventioneras.

Vidare kan det inträffa att priserna i utlandet på de styckningsdetaljer som importerats hit stiger mer än genomsnittet. Under normala förhållanden skulle i denna situation en omfördelning göras av den svenska styckningskalkylen. Av naturliga skäl finns viss obenägenhet att göra sådana omfördelningar under ett prisstopp.

Under hänvisning till det anförda hemställer nämnden att dels få disponera införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen för att kunna subventionera importen, dels att få helt eller delvis restituera erlagda införselavgifter för sådana styckningsdetaljer som behövs för att komplettera de inhemska tillgångarna.

Nämnden finner vidare vad gäller ostimporten, vars problem inte har utvecklats närmare i grossistförbundets skrivelse, att det f. n. inte torde behövas särskilda importfrämjande åtgärder utöver de dispenser som SPK kan meddela.

Jag biträder jordbruksnämndens förslag. Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, statens jordbruksnämnd bör bemyndigas att vidta de åtgärder som behövs för att eliminera icke önskvärda följder av prisstoppet för importen av kött och fläsk i huvudsaklig överensstämmelse med nämndens förslag.

Avgiftsbeläggning av sojaprodukter

Frågans tidigare behandling

I sitt förslag (Ds Jo 1969: 2) rörande prisregleringen på jordbruksprodukter för tiden efter den 30 juni 1969 föreslog 1968 års jordbrukspriskommitté bl. a. att sådana sojabönprodukter under tulltaxenr 19.02, 21.07 och 23.04 som kan användas som ersättningsmedel för kött, tills vidare i princip skulle beläggas med en tillverkningsavgift resp. kompensationsavgift på 3 kr. 50 öre per kg. För produkter under nr 23.04 förutsattes att denna avgift inte skulle tas ut på sådana varor som skulle användas för utfodring. Kommittén föreslog inte några ändringar för varor under nr 35.04 (praktiskt taget rent sojaprotein) eftersom dessa var bundna med tullfrihet i GATT. Kommittén föreslog vidare att frågan om avgiftsbeläggning av s. k. imiterade mjölk- och köttprodukter skulle utredas ytterligare.

Jordbrukspriskommitténs förslag om sojabönprodukter godtogs av riksdagen med tillämpning fr. o. m. den 1 juli 1969. 1969 års mjölkpriskommitté fick i uppdrag att utreda bl. a. frågan om avgiftsbeläggning av s. k. imiterade mjölk- och köttprodukter. Kommitténs promemoria (Ds Jo 1970: 2) angående avgiftsbeläggning av sojaproteinprodukter överlämnades till jordbruksnämnden för att övervägas av nämnden i samband med utarbetandet av förslag till justeringar i prisregleringen av jordbruksprodukter för regleringsåret 1970/71.

Av kommitténs förslag framgick att sojaproteinets konkurrensförmåga med kött tidigare hade överskattats. Vid prisöverläggningarna med jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen kunde nämnden därför nå enighet om att den provisoriska avgiftskonstruktionen skulle bestå till dess en ny livsmedelslagstiftning trätt i kraft. Avgiften skulle emellertid sänkas till 2 kr. per kg och utgå vid all användning av sojaprotein i livsmedel. Om en ökad användning av sojaprotein i livsmedel under provisorietiden skulle medföra ett inkomstbortfall på minst 1 milj. kr. för jordbruket förutsatte nämnden att ersättning skulle utgå för inkomstbortfallet. Genom beslut av riksdagen ändrades avgiftsbeläggningen fr. o. m. den 1 juli 1970 i enlighet med nämndens förslag.

Statens jordbruksnämnd

I prop. 1971: 116 angående reglering av priserna på jordbruksprodukter för tiden 1 juli 1971—den 30 juni 1974 redovisades att jordbruksnämnden skulle återkomma i fråga om avgiftsbeläggningsen av sojaprotein sedan klarhet hade vunnits angående de förutsättningar som skulle följa av den nya livsmedelslagstiftningen. Livsmedelsverket har nu beslutat om nya tillämpningsföreskrifter för köttvaror, vilka avses tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1974. De nya bestämmelserna blir något liberalare i fråga om möjligheten att använda sojaproteinprodukter i korv och de reglerar tillsättningen inte endast som nu av sojaprotein utan av alla vegetabiliska proteiner.

Även om de nya bestämmelserna således ännu inte har trätt i kraft anser sig jordbruksnämnden dock böra ta upp frågan om avgiftsbeläggningsen av sojaprotein. Nämnden har därför undersökt importutvecklingen för olika slag av sojaprodukter och användningen av dessa inom charkuteriindustrin.

Nämnden sammanfattar den nuvarande användningen av olika sojaprodukter i köttvaror och övriga livsmedel på följande sätt.

Sojaproteinisolat (nr 35.04) används i första hand som bindemedel i den tekniska industrin. Det anses att priset på denna starkt koncentrerade produkt f. n. inte gör den helt konkurrenskraftig med andra bindemedel.

Sojaproteinprodukter som hänförs till nr 19.02, 21.07 och 23.04 används huvudsakligen inom charkuteriindustrin (inkl. t. ex. framställning av köttbullar och färdiglagad mat). Volymen synes ha stabiliserat sig vid drygt 500 ton per år varav ca 80 ton under regleringsåret 1971/72 utgjordes av vissa livsmedel av s. k. hälsokosttyp (nr 21.07).

Ej avfettat sojamjöl (nr 12.02) ansågs tidigare på grund av sitt fettinnehåll inte vara lämpligt att användas inom charkuteriindustrin. Därför har det inte belastats med samma avgift som de sojaproteinprodukter som kan hänföras till gruppen "substitutvara för kött" utan med en avgift som närmast motsvarar införselavgiften för oljekraftfoder. Den kraftiga ökningen av importen av denna produkt efter den 1 juli 1969 torde emellertid till någon del bero på att produkten används i köttvaror.

Sojabönor (nr 12.01) används som råvara vid oljeframställning. Restprodukt från denna tillverkning har hittills endast använts som foder.

Totalt torde användningen av sojaprotein inom charkuteriindustrin f. n. uppgå till 700—800 ton per år. Det är mycket svårt att uppskatta hur mycket som direkt ersätter kött och hur mycket som ersätter utdrygnings- och bindemedel som skorpmjöl o. d. Grovt räknat torde man dock enligt nämndens uppfattning kunna uppskatta att omkring en fjärdedel av den använda kvantiteten sojaprotein direkt ersätter kött. Med

hänsyn till sojaproteinets lägre vattenhalt motsvarar detta drygt 600 ton nötkött per år. Detta motsvarar i stort sett de beräkningar som 1969 års mjölkpriskommitté gjorde.

Den framtida användningen av sojaprotein kommer givetvis att påverkas av de nya tillämpningsföreskrifterna till livsmedelslagen och av avgifterna för sojaprotein och andra vegetabiliska proteiner som kan användas som substitut för kött. I fråga om korv bör man enligt nämnden utgå från att sojaprotein och då närmast sojaisolat blir konkurrensdugligt som bindemedel. Vidare får man förutsätta att texturerat sojaprotein under nr 21.07 i någon mån kan bli aktuellt som råvara i korv. Vidare tillkommer försäljning av sojaprotein direkt till konsumenterna. Fr. o. m. år 1972 säljs en form av sojaprotein för att användas till att dryga ut färser o. d. i hemmen. Från tillverkarhåll hävdas dock att denna användningsform inte behöver medföra en minskad köttförbrukning. Konsumtionen av färs kan öka och köttförbrukningen därigenom bli oförändrad eftersom den med sojaprotein utdrygade färsen blir billigare än en produkt med högre köttinnehåll.

Jordbruksnämnden anser således att konkurrensförhållandet mellan kött och sojaprotein i stort sett får anses stabiliserat. Enligt nämndens mening finns det därför starka motiv för att så snart som möjligt ersätta den provisoriska avgiftsbeläggningen av sojaprodukter med en mer permanent ordning. Avgiftsbeläggningen torde i fortsättningen inte behöva ta sikte på att begränsa användningen av sojaprotein inom charkuteriindustrin.

Nämnden anser att nivån på avgiftsskyddet bör ansluta sig mer till skyddet på vegetabilieområdet. För vetemjöl är införselavgiften f. n. 60,2 öre och kompensationsavgiften 6,85 öre per kg. För potatisstärkelse är införselavgiften 49 öre och kompensationsavgiften 4 öre per kg.

Nämnden föreslår att nuvarande tillverknings- och kompensationsavgifter för sojaprodukter för humankonsumtion upphör fr. o. m. den 1 juli 1973 och ersätts med en enhetlig införselavgift på 80 öre per kg.

Avgift bör dock inte utgå vid import av vara som är avsedd för oljeutvinning eller utfodring. För sådan import bör nuvarande regler gälla. S. k. sojaisolat (nr 35.04) bör inte heller beläggas med avgift på grund av gällande bindning enligt GATT.

Nämnden föreslår att avgift skall utgå även för ej avfettat sojamjöl som i första hand används inom bageriindustrin. Mjölets oljehalt uppgår till ca 20 %. Denna olja belastas inte med fettvaruavgift som annat bagerifett. Med hänsyn härtill torde den föreslagna avgiftsnivån få betraktas som rimlig även ur bageriindustrins synpunkt.

Avgiftsförslaget framgår av följande tabell:

Tulltaxenr	Varuslag	Avgift kr. per dt
ur 12.01	Sojaböner: för oljeutvinning för foderändamål annan användning	fri 15: — 80: —
ur 12.02	Mjöl, ej avfettat, av sojaböner: för foderändamål annan användning	15: — 80: —
ur 19.02	Beredningar innehållande sojaprodukter	80: — per dt för i beredningen ingående sojaprodukter
ur 21.07	Livsmedelsberedningar bestående av eller innehållande sojaprodukter	80: — per dt för i beredningen ingående sojaprodukter
ur 23.04	Oljekakor och andra återstoder av sojaböner: för foderändamål annan användning	19: — 80: —

Om en enhetlig avgift införs för sojaprodukter för humankonsumtion bör tillverkningsavgift inte komma i fråga vid framställning inom landet av livsmedel ur dessa sojaprodukter.

Om den restprodukt, s. k. sojamjöl, som erhålls vid oljeutvinning ur sojaböner inom landet bearbetas och förädlas till livsmedel bör Kungl. Maj:ts eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, jordbruksnämnden få ta ut en tillverkningsavgift på högst samma belopp, som den föreslagna införselavgiften för importerade sojaprodukter.

Departementschefen

1968 års jordbrukspriskommitté föreslog att sakkunniga skulle tillkallas för att utreda bl. a. frågan om att avgiftsbelägga s. k. imiterade mjölk- och köttprodukter. I avvaktan på de förslag som kunde komma fram genom en sådan utredning föreslog kommittén att ett provisoriskt avgiftssystem skulle tillämpas. Kommittén föreslog bl. a. att sådana produkter av sojaböner, tulltaxenr 19.02, 21.07 och 23.04, som kan användas som ersättningsmedel för kött tills vidare i princip borde beläggas med tillverkningsavgift och kompensationsavgift på 3 kr. 50 öre per kg. För produkter under nr 23.04 förutsattes att avgift inte skulle tas ut då de användes som foder. I avvaktan på resultatet av utredningen godtog de av kommittén föreslagna provisoriska åtgärderna av

riksdagen. I prop. 1969: 107 (s. 64) anförde jag att det särskilt på längre sikt emellertid var av stor vikt att problem rörande tillkomst och utveckling av nya produkter behandlades med hänsyn såväl till konsumenternas och samhällets krav på högvärdiga och prisbilliga livsmedel som till jordbrukets krav på ett regleringssystem som ger möjlighet till en lönsam produktion.

1969 års mjölkpriskommitté fick i uppdrag att utreda frågan om avgiftsbeläggningen. Kommittén redovisade resultatet av sitt arbete i en promemoria angående avgiftsbeläggning av sojaproteinprodukter. På grundval av denna promemoria föreslog jordbruksnämnden år 1970 att den provisoriska avgiftskonstruktionen för sojaprotein skulle bibehållas fram till den 1 juli 1972 då en ny livsmedelslagstiftning väntades träda i kraft. Tillverknings- och kompensationsavgiften skulle emellertid sänkas till 2 kr. per kg fr. o. m. den 1 juli 1970. Vidare avsågs viss ersättning kunna utgå för inkomstbortfall inom jordbruket vid ökad användning under den nämnda tiden av sojaprotein för livsmedelsändamål. Jordbruksnämndens förslag lades till grund för en proposition som godtogs av riksdagen.

Livsmedelsverket har nu utfärdat nya bestämmelser för köttvaror fr. o. m. den 1 januari 1974. De nya bestämmelserna kommer inte att innebära några större ändringar av de nu gällande bestämmelserna. Den största förändringen kommer att gälla korv i vilken sojaprotein kommer att få tillsättas som bindemedel upp till 3 %. Med undantag för vissa namnskyddade korvsorter kommer dessutom att tillåtas fri inblandning av sojaprotein som råvara. Jordbruksnämnden har därför nu tagit upp frågan om avgiftsbeläggningen av sojaproteinprodukter. Jordbruksnämnden har undersökt importutvecklingen av sojaproteinprodukter och varit i kontakt med importörer av sojaprotein och tillverkare av sojaproteinprodukter. Nämnden anser att konkurrensförhållandet mellan kött och sojaprotein i stort sett har stabiliserats. Avgiftsbeläggningen av sojaproteinprodukter behöver därför inte längre ta sikte på att begränsa användningen av sojaprotein i charkuteriindustrin. Införselavgiften för sojaprotein kan därför anslutas till det övriga gränsskyddet på vegetabilieområdet. Jordbruksnämnden föreslår därför att den provisoriska avgiftsbeläggningen av sojaproteinprodukter ersätts med en mer permanent införselavgift på 80 öre per kg. Jag har inte något att erinra mot jordbruksnämndens förslag, som har kommit till i samförstånd med jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen. Det bör vidare ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, statens jordbruksnämnd att ta ut en tillverkningsavgift på den restprodukt, s. k. sojamjöl, som erhålls vid oljeutvinning ur sojaböner i landet om restprodukten används i livsmedel. Avgiften bör inte sättas högre än införselavgiften för importerade sojaprodukter.

Kvalitetsmärkning och kvalitetskontroll av matpotatis

Frågans tidigare behandling

Sedan år 1953 utför det statsunderstödda SMAK kvalitetsbestämning av matpotatis. Gällande reglemente för SMAK fastställdes av Kungl. Maj:t den 30 juni 1959. SMAK har till uppgift bl. a. att genom olika åtgärder verka för att inom landet saluförd potatis är av fullgod beskaffenhet. SMAK leds av en styrelse, i vilken bl. a. konsumenterna, odlarna och handeln är företrädna. Verksamheten vid SMAK står under viss tillsyn av lantbruksstyrelsen.

1956 års matpotatisutredning föreslog i sitt betänkande (SOU 1958: 24) Bättre matpotatis dels att marknadsskydd skulle införas för högklassig matpotatis, dels att underhållig vara skulle kunna helt avstängas från marknaden.

Genom beslut av 1959 års riksdag (prop. 1959: 35, JoU 1959: 12, rskr 1959: 148) infördes marknadsskydd för högklassig matpotatis. Enligt kungörelsen (1959: 187) angående kvalitetsbenämning på matpotatis får till människoföda avsedd potatis inte saluhållas eller försälas under benämning som anger eller antyder att varan är av särskilt god beskaffenhet, om den inte är försedd med det för SMAK registrerade SMAK-märket. Undantag gäller i fråga om potatis som av odlare utbjuds eller försälas till partihandlare eller som skall användas vid fabriksmässig eller därmed jämförlig livsmedelsframställning eller som saluhålls eller försälas i kokt eller på annat sätt berett skick. Bestämmelserna avser inte heller färskpotatis.

Matpotatisutredningens förslag om författningsbestämmelser varigenom underhållig vara skulle kunna avstängas från marknaden ledde däremot inte till någon åtgärd.

Som tidigare nämnts beslutade 1971 års riksdag att ett nytt reglerings-system skulle införas för matpotatis. Bl. a. infördes en arealavgift för att finansiera de ökade kostnaderna för marknadsreglerande åtgärder. Till grund för den nya matpotatisregleringen låg ett förslag som avgetts av en av jordbruksnämnden tillsatt arbetsgrupp för utredning av det fortsatta stödet åt matpotatisodlingen m. m. Förutom själva prisregleringen tog arbetsgruppen upp kvalitetsfrågor beträffande matpotatis. Åtgärder borde enligt arbetsgruppen vidtas för att höja kvaliteten på den marknadsförda varan. Varken departementschefen eller riksdagen uttalade sig särskilt om arbetsgruppens förslag till kvalitetsfrämjande åtgärder.

Lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsen framhåller i sin skrivelse den 22 november 1972 att, sedan marknadsskyddet åt SMAK-märket genomfördes, stora ansträngningar har gjorts för att upplysningsvägen få till stånd såväl en bättre kvalitet som en bättre relation mellan kvalitet och pris på matpotatis. En betydande förbättring av matpotatisstandarden har också skett. Situationen är dock alltjämt inte tillfredsställande. Enligt en undersökning av SPK beräknades bara omkring 44 % av detaljhandelns totala potatisförsäljning hösten 1971 ha varit SMAK-märkt. Endast en obetydlig del av den potatis som säljs i lös vikt är SMAK-märkt. Större delen av den potatis som säljs i detaljhandeln är alltså fortfarande okontrollerad. Beträffande den okontrollerade potatisen kan det enligt lantbruksstyrelsen konstateras att den i en del fall kan vara bra men att den i stor utsträckning är undermålig. Det kan vidare konstateras att det i partihandeln föreligger en klar prisdifferentiering mellan SMAK-märkt potatis och den lägre, ej marknadsskyddade eller systematiskt kvalitetsövervakade kvaliteten Ordinär. Det framgår emellertid av undersökningar, som SPK tillsammans med SMAK genomfört vid upprepade tillfällen under årens lopp, att prisdifferentieringen efter kvalitet hinner jämnas ut innan varan säljs till konsumenten i detaljhandeln. Mycket ofta får konsumenten för sämre potatis betala samma pris som för SMAK-märkt potatis eller ibland t. o. m. högre pris. Detta förhållande är enligt lantbruksstyrelsen till uppenbar nackdel för konsumenterna. Det måste enligt lantbruksstyrelsens mening anses rätt och rimligt att konsumenterna inte behöver betala mera för matpotatis än som är motiverat av dess kvalitet.

Beträffande gången i kvalitetsarbetet anför lantbruksstyrelsen följande. Den primära förutsättningen för att uppnå en god kvalitet på matpotatis är att denna "odlas fram". Potatisen måste sedan hanteras och lagras varsamt och riktigt. Detta gäller både hos odlaren, inom handeln och hos konsumenten. Vid storleks- och kvalitetssortering samt kokningsanalys och sortundersökning kan den framsorterade varans beskaffenhet preciseras i "kokningsfel" och "övriga fel", uttryckta som felenheter, samt sortäktighet och sortrenhet fastställas. Sedan förekomsten av fel bestämts, kan potatisen klassificeras. F. n. finns tre kvalitetsklasser med nedan angivna högsta procenttal tillåtna felenheter.

	Kokningsfel	Övriga fel	Summa felenheter högst
SMAK Extra Prima	3	5	—
SMAK Prima	6	10	—
Ordinär	9	15	20

Märkning av kvaliteterna SMAK Extra Prima och SMAK Prima sker enligt bestämmelser för SMAK som lantbruksstyrelsen meddelar. För att få använda SMAK-märket krävs tillstånd av kontrollorganet.

Missbruk av det marknadsskyddade SMAK-märket kan medföra avstängning från rätten att använda märket. Utnyttjandet av beteckningen Ordinär är inte förenat med någon obligatorisk kontroll. Beteckningen Ordinär har inte ansetts kunna skyddas såsom varumärke genom registrering.

SMAK har huvudsakligen två kontrollformer, utvidgad kontroll (U-kontroll) och stickprovskontroll (S-kontroll). Vid U-kontroll övervakar SMAK direkt klassificering, förpackning och märkning av enskilda partier. S-kontroll utövas i syfte att stickprovsvis övervaka de förpackare som har kontrollorganets bemyndigande att SMAK-märka potatis på eget ansvar. S-kontrollen kan ske på förpackningsställena eller i detaljhandeln.

SMAK:s kontrollverksamhet skall vara självbärande. Avgifterna fastställs av lantbruksstyrelsen. Förutom vissa fasta inträdes- och årsavgifter tar SMAK f. n. av förpackarna ut 2,2 öre per kg för U-kontrollen och 1,4 öre per kg för S-kontrollen.

Lantbruksstyrelsen framhåller att matpotatismarknaden kan saneras på ett för konsumenterna tillfredsställande sätt endast med hjälp av tvingande bestämmelser. Enligt styrelsens uppfattning kvarstår de av departementschefen år 1959 åberopade betänkligheterna mot ett system med en lägsta kvalitetsgräns. Styrelsens förslag utesluter emellertid inte möjligheten att senare, om det visar sig behövas, fastställa en nedre gräns för kvaliteten. Enligt lantbruksstyrelsen bör bestämmelser utfärdas som tar sikte på att skydda konsumenten. Detta bör ske genom att envar som saluhåller matpotatis, dvs. potatis som är avsedd att utan fabriksmässig eller därmed jämförlig beredning användas till människoföda, åläggs upplysningsplikt om potatisens egenskaper. Från bestämmelsernas tillämpningsområde bör undantas sådana fall där konsumenten köper potatisen direkt av odlaren. Undantaget är motiverat främst av svårigheterna att upprätthålla en effektiv kontroll vid denna typ av försäljning. Av delvis samma skäl bör bestämmelserna inte avse färskpotatis.

Enligt de föreslagna bestämmelserna skall potatis få saluhållas endast i förpackning, som är försedd med varudeklaration. I första hand skall förpackarens namn eller firma samt hemvist anges. Har förpackning gjorts utom riket skall uppgift också lämnas om importörens namn eller firma samt hemvist. Varudeklarationen skall vidare ange potatisens sort och kvalitet. Kvaliteten skall anges enligt de klassificeringsgrunder som fastställs av lantbruksstyrelsen såsom tillsynsmyndighet. Styrelsen skall kunna meddela undantag från skyldigheten att lämna uppgift om sort. Varudeklarationen skall vidare innehålla uppgift om dagen för förpackningen. Vid handelsköp får märkning på förpackning ersättas med uppgift på fraktsedel, räkning eller annan liknande handling. Matpotatisens kvalitet skall kontrolleras på förpackarens be-

kostnad. Prov för sådan kontroll skall ställas till tillsynsmyndighetens förfogande utan kostnad.

Lantbruksstyrelsen eller den styrelsen bestämmer skall enligt förslaget ha rätt att av envar som saluhåller potatis få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen samt att för undersökning ta ut prov av potatis som saluhålls. Den som innehar sådan potatis får inte hindra undersökningen och skall vid behov lämna biträde. Polismyndighet skall på begäran av tillsynsmyndigheten lämna handräckning, om möjlighet till undersökning vägras utan giltig anledning.

De föreslagna bestämmelserna skall enligt förslaget vara straffsanktionerade. Det skall ankomma på lantbruksstyrelsen att utfärda närmare föreskrifter angående bestämmelsernas tillämpning.

Lantbruksstyrelsen anser att de kvalitetsbestämmelser som nu gäller för klasserna SMAK Extra Prima, SMAK Prima och Ordinär bör tillämpas tills vidare. Matpotatis som inte kan hänföras till någon av de tre angivna klasserna bör märkas "Oklassificerad". Beträffande den oklassificerade potatisen bör inte föreskrivas någon maximering av antalet felenheter. Lantbruksstyrelsen avser att i den omfattning styrelsen bestämmer låta SMAK handha den löpande kontrollen av att deklareringskyldigheten efterlevs och av den saluförda varans kvalitet.

Enligt förslaget kan kvalitetskontroll äga rum även av oklassificerad potatis. Det finns ingen anledning att förpackare av sådan vara skall slippa övervakningskostnader som andra förpackare måste bära. Dessutom måste det anses vara av allmänt intresse att utvecklingen följs också beträffande denna potatis. Visar det sig att kvaliteten tenderar att bli alltför låg, bör frågan om minimikvalitet aktualiseras.

Lantbruksstyrelsen påpekar att det föreslagna systemet kan fungera, även om marknadsskyddet åt SMAK-märket slopas. Enligt styrelsen talar dock övervägande skäl för att skyddet behålls. Märket har inarbetats med stora ansträngningar och ekonomiska insatser och är nu känt inom odlar- och handelskretsar samt även i stor utsträckning bland konsumenterna.

Lantbruksstyrelsen föreslår att de föreslagna bestämmelserna träder i kraft den 1 oktober 1974.

Remissyttrandena

Lantbruksstyrelsens förslag till bestämmelser i fråga om kvalitetsmärkning och kvalitetskontroll av matpotatis tillstyrks av alla remissinstanser utom NO. NO avstyrker förslaget främst med hänsyn till den höjning av konsumentpriset som NO anser ofrånkomlig om förslaget genomförs.

Livsmedelsverket ifrågasätter om det är motiverat att uppställa krav på att matpotatis alltid skall saluhållas förpackad. Konsumentens be-

rättigade krav att vid försäljning i lös vikt få upplysning om potatisens kvalitet kan tillgodoses genom en föreskrift att uppgifterna skall lämnas t. ex. genom anslag intill varan. Livsmedelsverket har inte något att invända mot förslaget att tillsynen över de föreslagna bestämmelserna skall anförtros lantbruksstyrelsen. Verket förutsätter dock att de bestämmelser som kan komma att meddelas inte inskränker den tillsyn, som enligt livsmedelslagstiftningen ankommer på livsmedelsmyndigheterna. Samråd bör ske mellan lantbruksstyrelsen och livsmedelsverket innan styrelsen meddelar tillämpningsbestämmelser.

Sveriges köpmannaförbund och *KF* anser att de föreslagna bestämmelserna bör göras tillämpliga också på sådan försäljning från odlare till enskild förbrukare som sker genom torghandel och kringföringshandel. *Sveriges grossistförbund* anser att konsumentintresset bör kunna tillgodoses om de tvingande bestämmelserna får gälla enbart i förhållandet mellan detaljhandeln och konsumenten.

Jordbruksnämndens konsumentdelegation och *KF* anser det tveksamt om kvaliteter som Ordinär och Oklassificerad skall behöva accepteras. I vart fall bör skyldigheten att uppgge sort även avse oklassificerad potatis. *Konsumentverket*, *SMÅK* och *LRF* anser beteckningen Oklassificerad mindre bra. *LRF* föreslår liksom *KO* att ordet *SMÅK* utgår som inledning till kvalitetsbeteckningarna för Extra Prima och Prima potatis, eftersom det på ett vilseledande sätt leder konsumentens tanke till varans smak.

Livsmedelsverket, *konsumentverket* och *LRF* anser att på förpackningarna bör finnas även förvaringsanvisning. Uppgifterna om kokningsfel och övriga fel kan enligt *konsumentverket* och *LRF* slopas, eftersom alltför många uppgifter på en förpackning kan verka förvirrande och göra texten mer svårläst. *Jordbruksnämndens konsumentdelegation* och *KF* anser att uppgifter på förpackningen om importören är onödiga.

I fråga om kostnaderna för den föreslagna kvalitetskontrollen anser *LRF* det mest rationellt att dessa betalas med införselavgiftsmedel utanför den s. k. fördelningsplanen. Samma uppfattning deklarerar ledamoten i jordbruksnämnden *Axel Kristiansson* i en reservation till jordbruksnämndens remissyttrande. Enligt *Kristiansson* bör en tillfredsställande kvalitetskontroll av potatismarknaden emellertid i första hand kunna ske på ett betydligt enklare och billigare sätt än genom att detaljhandeln åläggs att beträffande potatis som inte är klassificerad som *SMÅK* Extra Prima, *SMÅK* Prima eller Ordinär klart ange att potatisen är okontrollerad eller oklassificerad. *Sveriges potatishandlares riksförbund* förordar att kontrollkostnaderna för oklassificerad vara betalas med medel som tilldelas matpotatisregleringen.

SPK påpekar att priset för klasserna *SMÅK* Prima och Extra Prima kan röra sig fritt efter marknadsläget. *SPK* anser att prisgränsbe-

vakningen för matpotatis bör knytas till noteringen för kvaliteten SMAK Prima i stället för kvaliteten Ordinär.

I fråga om SMAK:s framtida ställning anser *LRF* att det bör utredas om inte rationaliseringsvinster kan göras genom att SMAK:s verksamhet inordnas under regleringsföreningen Sveriges potatisintressenter.

KO betonar angelägenheten från allmän synpunkt av att de föreslagna bestämmelserna inordnas under livsmedelslagstiftningen.

NO anser att ett genomförande av ett obligatoriskt märknings- och kontrollsystem torde föra med sig en ökad övergång från försäljning i lös vikt till färdigförpackad vara. Ett rationellt sorterings- och förpackningssystem nödvändiggör investeringar av inte ringa storleksordning. Det ligger i sakens natur att sorterings-, förpacknings- och kontrollkostnaderna slår igenom i konsumentpriset. Från de synpunkter *NO* har att anlägga synes det väsentligt att söka bevara den konkurrens som nu förekommer inom partihandeln med matpotatis. Ett genomförande av det föreslagna systemet kommer enligt *NO*:s uppfattning att medföra fara för en begränsning av konkurrensen med åtföljande risk för prishöjningar utan motsvarande förbättring för odlarna. En avvägning mellan de begränsade fördelar ur kvalitetssynpunkt som skulle stå att vinna vid en obligatorisk kvalitetsmärkning och kvalitetskontroll och de nackdelar i form av prishöjning som i varje fall på sikt måste bli en följd av ett offentligt kontrollsystem för matpotatishandeln talar enligt *NO*:s mening för att systemet med frivillig matpotatiskontroll bör bibehållas.

Departementschefen

Som har nämnts i det föregående beslutade 1971 års riksdag om ett nytt regleringssystem för matpotatis. I prop. 1971:116 som låg till grund för beslutet redovisades att en av jordbruksnämnden tillsatt arbetsgrupp för utredning av det fortsatta stödet åt matpotatisodlingen m. m. också föreslagit att åtgärder borde vidtas för att höja kvaliteten på den marknadsförda potatisen.

Lantbruksstyrelsen anför nu att en betydande förbättring av kvaliteten på matpotatis har skett sedan 1959 års riksdag godkände införandet av ett särskilt marknadsskydd för varumärket SMAK. Den SMAK-märkta potatisen är en bättre matpotatis och endast en ringa del av den behöver kasseras vid hanteringen i hushållet. Fortfarande är emellertid enligt styrelsen mer än hälften av all matpotatis som försäljs i detaljhandeln inte SMAK-märkt. Av den potatis som säljs i lös vikt är bara en obetydlig del SMAK-märkt. Lantbruksstyrelsen påtalar vidare att de skillnader i inköpspris som i partihandelsledet finns mellan SMAK-märkt potatis och annan potatis jämnas ut på vägen till konsumenten,

så att denne kan få betala samma pris för sämre potatis som för SMAK-märkt potatis eller ibland t. o. m. högre pris. Lantbruksstyrelsen anser med hänsyn till det anförda att det ligger i konsumenternas intresse att ytterligare kvalitetsfrämjande åtgärder vidtas i fråga om matpotatis.

Lantbruksstyrelsen anser sig inte f. n. böra föreslå förbud mot försäljning av matpotatis som inte håller viss minimikvalitet. Enligt styrelsen väger de skäl fortfarande tungt som departementschefen år 1959 åberopade mot att införa försäljningsförbud beträffande underhaltig potatis. Det system som styrelsen förordar utesluter dock inte möjligheten att senare bestämma en nedre gräns för kvaliteten, om det behövs för att tillgodose konsumentintresset.

Lantbruksstyrelsen föreslår att obligatorisk kvalitetsmärkning under offentlig kontroll införs för matpotatis som saluhålls i landet. Från kontrollen undantas dock enligt förslaget försäljning från odlare direkt till konsument samt handelsköp, när köparen inte driver detaljhandel. Att sådan försäljning undantas motiveras främst av övervakningssvårigheterna. Kontrollbestämmelserna avses inte heller omfatta färskpotatis. Förslaget förutsätter att nuvarande tre kvalitetsklasser i SMAK:s system för kvalitetsmärkning av matpotatis, nämligen SMAK Extra Prima, SMAK Prima och Ordinär kompletteras med ytterligare en klass benämnd Oklassificerad. Vad gäller SMAK-märkt potatis föreslås att nuvarande kvalitetskrav skall gälla utan ändring. För klassen Oklassificerad skall enligt förslaget ingen maximering av antalet felenheter beskrivas. Såväl den potatis som kallas Ordinär som den som kallas Oklassificerad skall kontrolleras stickprovsvis. Det föreslagna systemet avses leda till kvalitetsförbättring och större prisskillnader mellan bättre och sämre potatis. Vidare förväntas en obligatorisk kvalitetskontroll göra det möjligt att bättre än hittills styra matpotatismarknaden och att få grepp på kringföringshandeln med potatis.

Samtliga remissinstanser utom NO tillstyrker att bestämmelser meddelas i huvudsaklig överensstämmelse med lantbruksstyrelsens förslag. NO avstyrker förslaget och anför därvid att ett genomförande av ett offentligt kontrollsystem för matpotatis medför fara för en begränsning av den nuvarande konkurrensen inom partihandeln med matpotatis med risk för prishöjningar utan motsvarande förbättringar för odlarna.

Även jag anser det angeläget att konsumenterna i större utsträckning än hittills erbjuds matpotatis av god beskaffenhet. Dessutom bör konsumenterna givetvis få den information om matpotatisen som behövs för att kunna värdera den rätt. Samtidigt är det betydelsefullt att dessa krav inte utformas så att de onödigtvis leder till höjda priser på matpotatis.

Totalkonsumtionen av potatis beräknas till ca 675 000 ton per år varav något över 550 000 ton beräknas vara obearbetad eller skalad pota-

tis. Konsumtionsvärdet av den obearbetade eller skalade potatisen beräknas för år 1972 till ca 500 milj. kr. Enligt vissa uppskattningar beräknas något mer än hälften av denna potatis eller ca 300 000 ton gå genom den reguljära handeln. Konsumtionsvärdet av den sistnämnda potatisen beräknas för år 1972 till drygt 300 milj. kr. Med hänsyn till att potatisen för konsumenterna således är en väsentlig post i livsmedelsbudgeten är det angeläget att konsumenterna inte behöver betala mera för matpotatis än som är motiverat av dess kvalitet.

Jag kan i huvudsak godta lantbruksstyrelsens förslag. Detta tillgodoser enligt min mening de allmänna synpunkter som jag anfört. Liksom nästan alla remissinstanser förordar jag att bestämmelser införs om skyldighet att under offentlig kontroll lämna kvalitetsuppgifter om sådan matpotatis som saluhålls i landet. I likhet med lantbruksstyrelsen är jag däremot inte beredd att f. n. föreslå någon lägsta kvalitetsgräns för matpotatis som får saluhållas.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att ge de närmare föreskrifter som behövs. Jag vill dock något upphålla mig vid de riktlinjer som därvid bör iakttas. I överensstämmelse med lantbruksstyrelsens förslag bör bestämmelserna om skyldighet att lämna kvalitetsuppgifter inte avse färskpotatis eller försäljning från odlaren direkt till enskild konsument. Undantagen motiveras främst av svårigheter att i dessa fall kontrollera bestämmelsernas efterlevnad. Vidare bör i fråga om handelsköp bestämmelserna gälla endast om köparen driver detaljhandel. Bestämmelserna bör däremot omfatta all torghandel och kringföringshandel, där annan än odlaren saluför potatis direkt till enskild konsument. Bestämmelserna bör vidare avse all direktförsäljning från odlare till detaljist för avsalu och till s. k. storhushåll såsom skolor, militärkök, sjukhus och ålderdomshem.

Jag delar livsmedelsverkets uppfattning att det inte föreligger skäl att kräva att matpotatis skall få saluhållas enbart i förpackat skick. Om varan säljs i lös vikt, t. ex. vid torghandel eller i detaljhandeln, bör försäljaren emellertid vara skyldig att genom anslag intill varan eller på annat lämpligt sätt se till att konsumenten får de föreskrivna upplysningarna.

Beträffande de föreslagna kvalitetsklasserna har remissinstanserna framfört synpunkter på klassernas antal och benämning. Beteckningen SMAK kan visserligen som KO och LRF uttalat i sina remissyttranden vara så till vida vilseledande för konsumenten att den leder tanken enbart till varans smak. Eftersom märket, som använts omkring 15 år, är inarbetat inom odlar- och handelskretsar och i allmänhet känt av konsumenterna, anser jag i likhet med lantbruksstyrelsen att marknads-skyddet för SMAK-märket bör behållas. Vad angår förslaget att även den lägsta kvalitetsklassen skall bli föremål för kvalitetskontroll stickprovsvis anser jag att det är ett allmänt intresse att utvecklingen noga

följs också beträffande potatis tillhörande denna klass. Visar det sig därvid att kvaliteten tenderar att bli allt för låg, får frågan om bestämmelser om minimikvalitet tas upp på nytt. Den föreslagna kontrollen även av den lägsta kvalitetsklassen bör främja utvecklingen mot allt bättre kvalitet och därmed gagna konsumenternas intressen. Jag ansluter mig till lantbruksstyrelsens av remissinstanserna accepterade förslag att styrelsen skall handha tillsynen över bestämmelsernas efterlevnad. Vid kontrollens utövande bör styrelsen kunna anlita SMAK. Bestämmelserna bör träda i kraft hösten 1974.

I fråga om kostnaderna för kontrollen har några remissinstanser föreslagit att dessa bör täckas av regleringsmedel. De flesta remissinstanserna har dock anslutit sig till lantbruksstyrelsens förslag att kontrollkostnaderna skall bestridas av förpackarna. Även jag anser att kostnaden skall bäras av den som är ansvarig för förpackningen. Har potatisen färdigpackats utomlands och importerats hit bör ansvaret ligga på importören. I fråga om potatis som saluhålls i lös vikt bör det försäljningsled som utsätts för kontroll stå för kontrollkostnaden. Avgifterna för tillsynsmyndighetens kontroll och tillsyn bör motsvara självkostnaderna. För uttaget prov skall givetvis inte utgå ersättning.

LRF har ifrågasatt om inte rationaliseringsvinster kan göras om verksamheten vid SMAK inordnas under regleringsföreningen Sveriges potatisintressenter och har därför föreslagit att en utredning tillsätts för att närmare utreda frågan. Jag vill först följa utvecklingen av de nu föreslagna åtgärderna innan jag är beredd att ta ställning i den av LRF aktualiserade frågan.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att med stöd av livsmedelslagen (1971: 511) meddela de bestämmelser som behövs med anledning av vad jag nu föreslagit.

SPK har föreslagit att prisgränsbevakningen för matpotatis anknyts till kvaliteten SMAK Prima i stället för till kvaliteten Ordinär. Nämnanden har pekat på den fara som ligger i att priset på kvaliteten SMAK Prima stiger okontrollerat vid en ökad efterfrågan utan att den spärr, som övre prisgränsen utgör, träder i funktion. I prop. 1971: 116 redovisades att jordbruksnämnden kommer att se över noteringssystemet för matpotatis som ligger till grund för prisgränsbevakningen. Jag anser att SPK:s synpunkter i fråga om prisgränsbevakningen för matpotatis bör beaktas vid denna översyn. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om de ändringar som behövs i fråga om prisgränserna för matpotatis.

Prisstöd till rennäringen m. m.

Statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

Statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen har till Kungl. Maj:t överlämnat en utredning med förslag om prisstöd till rennäringen. Förslaget grundar sig på en utredning som har gjorts av en arbetsgrupp med representanter från de båda myndigheterna. I fråga om bestämmelser för slakt och slakterianläggningar har samråd skett med statens livsmedelsverk. Utredningen har bl. a. undersökt produktions- och inkomstförhållandena inom rennäringen. Inkomsterna har jämförts med dem inom jordbruket i norra Sverige.

I Sverige är ca 2 100 personer direkt beroende av rennäringen, av vilka ca 750 är renskötare. Enligt renlängderna för år 1970 uppgår antalet renar till ca 166 000 exkl. årskalvar. Renlängderna omfattar emellertid inte alla renar i landet. Det verkliga renantalet kan erhållas genom renräkningar. Under senare år har emellertid sådana bara gjorts i ett fåtal samebyar. Tillgången på renbete medger att antalet renar ökas till ca 260 000 exkl. årskalvar.

Produktionen av renkött uppskattas f. n. till ca 1 200 ton per år eller ca 7,3 kg per ren och år. Målet är att öka avkastningen till 9,4 kg per ren och år genom en bättre köns- och ålderssammansättning på renstammen och ett rationellare slaktuttag.

Inkomsterna inom renskötseln kan inte anges med samma säkerhet som inkomsterna inom jordbruket. Detta beror dels på att man under den korta tid som rennäringslagen har varit i kraft inte har hunnit ta fram material för egentliga inkomstanalyser, dels på att en schablonmetod tillämpas vid inkomsttaxeringen. Med ledning av renlängderna för de olika samebyarna har vissa grova genomsnittsberäkningar av inkomsterna inom renskötseln gjorts.

Bruttoinkomsten inom renskötseln beräknas av utredningen till ca 13 000 kr. per person och år. Inkomsten är högst i Jämtlands län med ca 17 700 kr. och lägst i Norrbottens län med ca 11 600 kr. Inkomsterna skulle enligt utredningen kunna höjas avsevärt om renstammen ökades, köns- och ålderssammansättningen ändrades, slaktuttaget förbättrades och arbetskrafttågängen minskades. Arbetsstyrkan skulle vid nuvarande renantal kunna minska till ca 330 personer medan vid optimal storlek på renstammen ca 520 personer skulle behövas. Bruttoinkomsten skulle kunna öka till ca 38 000 kr. per person och år om rationaliseringsmöjligheterna utnyttjades helt.

Nettoinkomsten per brukningsenhet i jordbruket i övre Norrland var enligt statistiska centralbyråns deklarationsundersökning för år 1971 i genomsnitt för samtliga enheter med mer än 2 ha åker ca 21 800 kr.

varav ca 7 100 kr. utgjorde intäkter av jordbruksfastigheten. Inom gruppen 10—20 ha var motsvarande belopp 23 400 resp. 10 400 kr.

För att erhålla nettoinkomsten inom renskötseln bör enligt utredningen bruttoinkomsten minska med ca 35 %. Därvid erhålls en nettoinkomst på ca 8 500 kr. Detta belopp bör jämföras med jordbrukarnas intäkter av själva jordbruksfastigheten. Dessa var år 1971 i genomsnitt lägre än nettoinkomsten inom renskötseln om samtliga brukningsenheter över 2 ha tas med i jämförelsen men högre inom gruppen 10—20 ha.

Utvecklingsmöjligheterna inom renskötseln är enligt utredningen goda om det ekonomiska stödet enligt rennäringskungörelsen fullt utnyttjas. Rationaliseringssträvandena inom rennäringen syftar bl. a. till att öka renstammen. Med hänsyn till den arbetsstyrka som kommer att krävas vid ett optimalt renantal finns det inte anledning att på kort sikt minska antalet sysselsatta inom renskötseln. Jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen finner det nödvändigt — om utveckling och anpassning till dagens och framtidens produktionstekniska och ekonomiska förutsättningar skall kunna ske — att renskötarna under anpassningstiden har en tillfredsställande försörjning. Tillgängligt material om inkomsterna inom renskötseln och inom jordbruket i övre Norrland ger emellertid inte underlag för att med önskvärd säkerhet bedöma inkomstskillnaderna mellan näringarna. Med hänsyn till att förbättringarna av stödet till jordbruket i norra Sverige och de generella höjningarna av priset på mjölk bör höja jordbrukarnas intäkter av jordbruksfastigheten kan man anta att inkomsterna inom rennäringen i allmänhet är lägre än inkomsterna inom jordbruket. Detta förhållande och önskvärheten av att stödja rationaliseringsverksamheten inom rennäringen motiverar enligt jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen att renköttet tills vidare bör få ett prisstöd av ungefär samma storlek som nötköttet i övre Norrland.

Det pristillägg som fr. o. m. den 1 juli 1971 utgår i norra Sverige för kött av nötkreatur, får och lamm samt svin utbetalas endast för veterinärbesiktigat kött. Detta gäller också det pristillägg för får- och lammkött som utgår i hela landet. Vidare tas slaktdjursavgifter endast ut för besiktigat kött. Skälen till dessa begränsningar är i första hand kontrolltekniska.

Av samma skäl bör ett eventuellt prisstöd till renkött utgå endast för veterinärbesiktigat kött. Det skulle i och för sig finnas skäl att begränsa prisstödet till sådant renkött som slaktas vid godkända anläggningar för kontrollslakt, s. k. renkontrollslakterier. Samhället har nämligen lagt ned stora kostnader på slakterianläggningar av olika slag för att få till stånd en mer hygienisk slakt och för att främja marknadsföringen av renkött. Jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen föreslår emellertid efter samråd med livsmedelsverket att prisstödet i ett inledningsskede bör utgå till allt veterinärbesiktigat renkött. Detta innebär att även

besiktigad s. k. hushållsslakt får pristillägg. Samma princip gäller för nötkött. Det är dessutom av allmänt intresse att så stor del av renköttet som möjligt blir veterinärbesiktigat.

Prisstödet till kött av nötkreatur, får och svin utgår f. n. efter vikt. Renslakten utförs under mycket varierande förhållanden. Det har inte varit möjligt för utredningen att kartlägga alla praktiska förhållanden som kan påverka tilläggsutbetalningen. Myndigheterna föreslår därför att ett pristillägg för renkött i ett inledningsskede utgår med ett enhetligt belopp per slaktad ren. Frågan om en övergång till tillägg efter slaktvikt bör prövas senare.

Mot ett tillägg per djur talar att det medför en premiering av låga slaktvikter. Man bör emellertid bedöma effekterna av tillägget för hela uttaget från en renhjord. Ett tillägg per djur bör främja slakten av yngre djur, särskilt tjurkalvar, något som är i linje med rationaliseringssträvandena. Framför allt talar emellertid administrativa skäl för att tillägget bör utgå per djur.

Jordbruksnämnden har genom uppbörden av slaktdjursavgifter och utbetalningen av pristillägg för jordbruksprodukter i norra Sverige fått erfarenheter som kan vara av värde vid administrationen av ett pristillägg för renkött och bör därför få hand om utbetalningen av sistnämnda tillägg. Utbetalningen bör kunna ske på liknande sätt som utbetalningen av tillägget för annat kött. För denna får kontrollslakterier och besiktningsbyråer rekvrera medel månadsvis i efterskott. Någon kontroll av att pristilläggen kommer vederbörande producent tillhanda förekommer inte. Man antar att konkurrensen mellan olika företagare medför att tilläggen utbetalas i samband med avräkningen.

På grund av de speciella förhållandena i samband med renslakten finner jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen det lämpligt att pristillägget för renkött redovisas öppet vid avräkningen till renägarna. Eftersom slaktdjursavgifter inte står till förfogande som rörelsemedel, får pristillägget utbetalas antingen i efterskott eller genom att förskottsmedel ställs till förfogande.

I de fall då flera personer eller företag samtidigt utför renslacht vid samma slaktplats är besiktningsveterinärens rapport över det totala antalet besiktigade djur inte tillräcklig för den bidragsgivande myndighetens kontroll. Även fördelningen på olika intressenter måste kontrolleras. Rennäringsavdelningen vid resp. lantbruksnämnd bör utföra denna uppgift. Lantbruksnämnden har redan nu i allmänhet någon tjänsteman närvarande vid slakten. Även i övrigt bör lantbruksnämnderna biträda vid utbetalningen av pristilläggen.

Jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen föreslår att rennäringen tills vidare får ett prisstöd som i stort sett motsvarar det pristillägg för nötkött som utgår i renskötsområdet. Detta pristillägg utgår f. n. med 1 kr. per kg i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Vid nuvarande medelslaktvikter vid de sex största renslakteriföretagen motsvarar detta 33 kr. per ren. Jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen föreslår att pristillägget avrundas till 35 kr. per ren.

För en renägare med 240 djur, vilket motsvarar genomsnittet i riket, kan det föreslagna stödet vid nuvarande slaktuttag beräknas medföra en inkomstökning på inemot 2 000 kr. per år. Vid ett slaktuttag som ansluter sig till det nuvarande målet för rationaliseringsarbetet kan beloppet beräknas öka till ca 2 800 kr. per år.

Eftersom inkomstnivån synes vara väsentligt lägre i Norrbottens län än i Jämtlands och Västerbottens län har myndigheterna övervägt ett differentierat stöd. Jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen föreslår emellertid att stödet tills vidare bör utgå med samma belopp i de tre länen och att frågan om en differentiering bör prövas när en säkrare bedömning av inkomstförhållandena kan göras.

Prisstödet till jordbruket i norra Sverige skall ses över vart tredje år. Den första översynen skall göras till den 1 juli 1974. En omprövning av pristödet till rennäringen bör därför göras i samband med att stödet till jordbruket i norra Sverige ses över andra gången, dvs. till den 1 juli 1977.

Eftersom syftet med pristillägget för renkött är att stödja de svenska renägarnas produktion av renkött bör tillägget även utgå för svenskägda renar som slaktas utanför Sverige. Därvid bör krävas att ansökan om pristillägg åtföljs av intyg från vederbörande rennäringsmyndighet om antalet slaktade renar och deras ägare. Under alla omständigheter bör stödet i detta fall utgå per djur. Däremot bör pristillägg inte utgå för renar av norskt eller finskt ursprung som slaktas i Sverige även om renarna före slakten har köpts eller på annat sätt förvärvats av svenska medborgare. Undantag bör göras för sådana renar som har tillhört hjorden minst ett år.

Under perioden juli 1971—juni 1972 veterinärbesiktigades enligt den officiella statistiken ca 22 000 renar. Under samma tid uppgick slakten vid de sex största slakteriföretagen till ca 20 800 renar. Totalslakten uppskattas till ca 35 000 djur per år. Om ett pristillägg medför att samtliga slaktade renar blir veterinärbesiktigade, vilket knappast kan anses realistiskt, skulle medelsbehovet vid ett pristillägg på 35 kr. per djur kunna beräknas till ca 1,2 milj. kr. per år vid nuvarande renstam och slaktuttag. Med hänsyn till att det föreslagna pristillägget kan komma att främja ett rationellare slaktuttag bör man i inledningsskedet räkna med ett medelsbehov på ca 1,5 milj. kr. per år.

Remissyttrandena

Förslaget om att införa prisstöd till rennäringen tillstyrks av samtliga remissinstanser.

Vad gäller inkomstförhållandena inom rennäringen finner länssty-

relsen i Jämtlands län en framtida bruttointkomst på 38 000 kr. per person och år inte vara orealistisk för länets del. I likhet med jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen anser länsstyrelsen att minskningen av antalet sysselsatta i näringen bör ske med stor försiktighet. Länsstyrelsen menar vidare att det säkerligen finns fog att anta att inkomsten för genomsnittsjordbrukaren i Jämtlands län — efter förbättringarna av stödet till jordbruket — är högre än genomsnittet för de renägare i länet som helt eller till väsentlig del lever på renskötsel även om bruttointkomsterna inom renskötseln per person och år är väsentligt högre i Jämtlands län än i Norrbottens län.

Även *länsstyrelsen i Norrbottens län* finner det olyckligt om antalet aktiva renskötare minskar ytterligare och menar att det föreslagna stödet kan bli ett verksamt medel för att hindra detta. Länsstyrelsen konstaterar att det är svårt att jämföra inkomsterna inom jordbruket och renskötseln men medger att inkomsterna inom rennäringen synes vara lägre. Det finns emellertid även andra motiv som talar för att stöd bör utgå till renkött. Det finns inte anledning att behandla renkött på annat sätt än nötkött ur stödsynpunkt. Stödet kan också bli ett verksamt medel för att påskynda en ändring av hjordsammansättningen som är den del av rationaliseringsverksamheten som synes ha de bästa förutsättningarna att snabbt ge en bättre lönsamhet inom näringen.

Svenska samernas riksförbund anser att det är helt riktigt att jämställa nötkötts- och renköttproduktionen i Norrland i den meningen att stöd skall utgå även till rennäringen. Av utredningen framgår klart att ett stöd är väl befogat med hänsyn till renköttproducenternas låga inkomster.

Beträffande stödnivån erinrar *länsstyrelsen i Jämtlands län* om att nötköttproduktionen i norra Sverige får prisstöd även på annat sätt och i väsentligt större omfattning än genom pristilllägg för kött, nämligen genom pristilllägg för mjölk. Ur denna synpunkt borde pristillägget för renkött beräknas efter väsentligt generösare grunder än för nötkött. Länsstyrelsen delar uppfattningen att stödet i varje fall i ett inledningskede bör utgå med ett enhetligt belopp per slaktad ren och att en regional differentiering inte bör ske.

Länsstyrelsen i Västerbottens län understryker vikten av att stödet utformas så att renägarna stimuleras till ett rationellare slaktuttag samtidigt som administrationen av stödet blir så enkel som möjligt. Ur den synpunkten bör stödet utgå per djur och vara lika i hela renskötselområdet. Länsstyrelsen delar uppfattningen att det f. n. är erforderligt att stöd utgår till allt besiktigt kött. Att även hushållsslakt vid besiktning kan erhålla pristilllägg bör medföra att användningen av nackstick vid bedövning av ren minskar eftersom det vid köttbesiktning rimligen måste krävas att renar slaktas på ett sätt som är godtagbart för försäljning.

Länsstyrelsen i Norrbottens län tillstyrker ett pristillägg på 35 kr. per slaktad ren. Svenska samernas riksförbund däremot förordar att prisstöd skall utgå med 1 kr. per kg renkött på grund av de stora variationerna i slaktvikt inom renskötselområdet, renhjordarnas olika sammansättning och rättviseskäl.

Beträffande prisstöd till svensk ren som slaktas utanför landet erinrar länsstyrelsen i Jämtlands län om att ett av skälen till den mycket kraftiga minskningen av renslakten vid Nedre Norrlands producentförening under de senaste åren är en ökad slakt av svenska renar i Norge. Denna tendens kan åtminstone delvis förklaras av önskan att undandra sig svensk inkomsttaxeringskontroll. Intresset av att tillföra Nedre Norrlands producentförening ökade slaktmängder och skattekontrollskäl gör det tveksamt om stödet bör omfatta djur som slaktas utanför Sverige. Frågan kommer emellertid att bli av mindre betydelse om några år när renstängsel längs riksgränsen kommer att i huvudsak hindra renarna att gå över gränsen. Länsstyrelsen motsätter sig därför inte förslaget på denna punkt.

I sin framställning om klassificering av renkött anför Svenska samernas riksförbund att denna skulle förbättra bl. a. försöken att höja kvaliteten på renkött och därmed förbättra avsättningsmöjligheterna och priset. I sitt yttrande anför statens jordbruksnämnd att den inte har något att erinra mot att en statlig klassificering av renkött införs. Nämnden anser sig ha möjligheter att med nuvarande resurser utarbeta bestämmelser för och övervaka efterlevnaden av ett klassificeringsförfarande för renkött. Resekostnaderna torde komma att öka något. Ett införande av klassificeringstvång bör ske genom att förordningen (1956: 413) om klassificering av kött utsträcks att avse även renkött, som har godkänts vid vederbörlig veterinärbesiktning. En klassificering av renkött skulle få sin huvudsakliga betydelse vid betalningen till producenterna.

Departementschefen

Statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen föreslår ett prisstöd till allt veterinärbesiktigt renkött, dvs. även till besiktigt s. k. hus-hållsslakt. Med hänsyn till rationaliseringssträvandena men framför allt av administrativa skäl föreslås att stödet bör utgå med ett enhetligt belopp per slaktad ren. Frågan om en övergång till stöd per kg bör prövas senare. Stödet bör enligt förslaget i likhet med prisstödet till jordbruket i norra Sverige administreras av jordbruksnämnden som skall biträdas av berörda lantbruksnämnder. Pristillägget föreslås utgå med 35 kr. per ren vilket ungefär motsvarar pristillägget på 1 kr. per kg för nötkött i renskötselområdet. Pristillägget föreslås utgå med ett enhetligt be-

lopp i hela området. Frågan om en differentiering bör prövas senare. En omprövning av stödet bör göras i samband med den översyn av stödet till jordbruket i norra Sverige som avses ske före den 1 juli 1977. Eftersom syftet med pristillägget för renkött är att stödja de svenska renägarnas produktion av renkött föreslås vidare att stödet bör utgå även för svenskägda renar som slaktas i Norge eller Finland men däremot inte för renar av norskt eller finskt ursprung som slaktas i Sverige såvitt dessa inte har tillhört en svenskägd renhjord i minst ett år. Medelsbehovet beräknas till ca 1,5 milj. kr. under nästa budgetår.

Förslaget om prisstöd till rennäringen har tillstyrkts av samtliga remissinstanser. Även jag biträder förslaget och föreslår att ett prisstöd till rennäringen genomförs fr. o. m. den 1 juli 1973 i huvudsak i enlighet med jordbruksnämndens och lantbruksstyrelsens förslag.

Med hänsyn till den stora osäkerheten om inkomstförhållandena inom rennäringen anser jag att ett prisstöd i första hand måste ses som ett medel i rationaliseringsverksamheten. Detta kräver enligt min mening att stödet bör utgå som ett tillägg per slaktad ren och inte per kg. Denna stödform bör bidra till en bättre köns- och ålderssammansättning på renstammen och ett rationellare slaktuttag. Det är svårt att bedöma konsekvenserna av denna form av stöd för exempelvis handeln med livdjur. Man får därför noga följa utvecklingen i inledningsskedet. Samtidigt bör också kunskapen om den ekonomiska situationen inom rennäringen öka. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att ompröva frågan om stödet till renkött skall utgå per kg.

Det föreslagna pristillägget på 35 kr. per slaktad ren motsvarar ungefärligen tillägget på nötkött i renskötselområdet. Stöd bör utgå även till svenska renar som slaktas i Norge och Finland samt s. k. hushållsslakt vid besiktning. Stödet bör utbetalas från förslagsanslaget Stöd till jordbruket i norra Sverige. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om administrationen av stödet.

I samband med införandet av prisstöd till rennäringen bör också förordningen (1956: 413) om klassificering av kött utsträckas att gälla även renkött. Av praktiska skäl kan ändringen inte träda i kraft förrän den 1 juli 1974.

Vissa frågor rörande Sveriges utsädesförening m. m.

Nuvarande förhållanden

Växtförädlingsverksamheten i Svalöv påbörjades år 1886 då Sveriges utsädesförening bildades. Föreningens ändamål skall enligt stadgarna vara att verka för odling och utveckling av förbättrade sädesslag och frösorter. Verksamhetsområdet har fram till år 1971 omfattat enbart jordbruksväxter och vissa grönyteväxter.

Föreningen övertog fr. o. m. den 1 januari 1971 ansvaret för verksamheten vid Hammenhögs växtförädlingsanstalt och har därmed ökat sitt växtförädlingsprogram till att omfatta, förutom ett ökat antal grönytegräs, även köks- och prydnadsväxter. Övertagandet godkändes av Kungl. Maj:t den 12 mars 1971.

Under de första åren svarade föreningen själv för förökning och marknadsföring av de framställda sorterna. Det ansågs dock mindre ändamålsenligt att på detta sätt koppla samman förädlingsarbetet med kommersiell verksamhet. Därför bildades år 1891 Allmänna svenska utsädesaktiebolaget för att ta hand om sistnämnda verksamhet. Förhållandena mellan föreningen och bolaget har alltsedan bolaget bildades reglerats genom avtal.

Alltifrån starten har statliga bidrag varit av väsentlig betydelse för föreningens förädlingsarbete och från år 1913 har staten haft ett dominerande inflytande över föreningens verksamhet. Detta år bestämdes att avtalen mellan föreningen och bolaget skulle godkännas av Kungl. Maj:t för att bli giltiga.

Utsädesföreningens angelägenheter handhas av en styrelse med åtta ledamöter. Kungl. Maj:t utser ordförande och fyra andra ledamöter. Föreningen har sin huvudinstitution i Svalöv. Verksamheten är här uppdelad på fem växtförädlingsavdelningar och två avdelningar för metodforskningsproblem, utvecklingsarbete m. m. Därtill finns en särskild kontrollbyrå för stamutsädeskontroll, utsädesanalys m. m. Som tidigare nämnts ingår numera också förädlingen vid Hammenhög i föreningens verksamhet. För att kunna tillgodose sortbehoven för landets alla jordbruksområden bedriver föreningen sin verksamhet utöver vid huvudinstitutionen vid åtta filialer.

Statsanslag utgick år 1971 med närmare 5,3 milj. kr. Ersättningen från utsädesaktiebolaget uppgick detta år till 657 000 kr. Därtill fick föreningen ca 1,5 milj. kr. i bidrag från växtförädlingsfonden och närmare 1,6 milj. kr. för speciella undersökningar från olika organisationer m. m.

1971 års Svalövsutredning

Utredningen anser att marknadsföringen av Sveriges utsädesföreningens växtförädlingsprodukter även i fortsättningen lämpligast bör ske genom Allmänna svenska utsädesaktiebolaget. De förhandlingar utredningen haft med föreningens och bolagets representanter har gett till resultat ett den 27 september 1972 träffat nytt avtal för tiden fr. o. m. den 1 oktober 1973 t. o. m. den 30 september 1983. Utredningen förordar att detta avtal godkänns av Kungl. Maj:t.

Avtalet har i huvudsak samma principiella utformning som gällande avtal från år 1964. Sålunda återfinns även i det nya avtalet bl. a. be-

stämelsen om att bolaget skall saluhålla utsädesvaror, framställda av föreningens växtförädlingsprodukter till envar kvalificerad köpare på skäliga och i förhållande till köpens storlek lika villkor. De väsentliga avvikelserna är föranledda av växtförädlarrättslagens (1971: 392) ikraftträdande den 1 juli 1971 och av att föreningen genom sitt övertagande fr. o. m. den 1 januari 1971 av ansvaret för verksamheten vid Hammehögs växtförädlingsanstalt utökat sitt förädlingsprogram till att omfatta, förutom ett ökat antal grönytegräs, även köks- och prydnadsväxter.

Bidragen från växtförädlingsfonden, vilka i princip motsvarar summan av de växtförädlingsavgifter som influiter för de sorter föreningen framställt, och licensavgifter för föreningens sorter skall enligt avtalet uppbäras av bolaget. Sedan bolaget fått ersättning för sina administrationskostnader m. m. skall växtförädlings- och licensavgifterna emellertid föras över till föreningen i dess egenskap av förädlare. Enligt avtalet skall bolaget till föreningen i fråga om lantbruksväxter och grönytegräs ge 90 % av växtförädlingsavgifterna för föreningens sorter och 75 % av de av bolaget från försäljning inom landet uppburna licensavgifterna för föreningens sorter. Bolaget garanterar att föreningens sammanlagda ersättning av växtförädlingsavgifter och licensavgifter utgör minst 1,4 milj. kr. per år. Därutöver skall bolaget enligt avtalet betala föreningen en årlig grundavgift som är indexreglerad (produktionsmedelsprisindex) och som för första avtalsåret utgör 800 000 kr. Beträffande köks- och prydnadsväxter, som inte omfattas av växtförädlingsavgiftssystemet, skall föreningen årligen få 75 % av de av bolaget från försäljning inom landet uppburna licensavgifterna för föreningens sorter, dock minst 475 000 kr. Detta belopp är indexreglerat i avtalet.

I fråga om försäljningen utomlands av föreningens sorter skall bolaget till föreningen erlägga 50 % av samtliga belopp avseende licenser och liknande inkomster.

Enligt det nya avtalet skall Kungl. Maj:t utse två ledamöter och två suppleanter i bolagets styrelse mot f. n. en av varje. Detta innebär en förstärkning av det allmännas representation. Statens representanter i bolagets styrelse bör kunna såväl bevaka det allmännas intressen som främja samarbetet mellan bolaget och föreningen. Avtalet innehåller även i övrigt bestämmelser som betonar betydelsen av ökat samråd mellan förening och bolag i gemensamma angelägenheter.

Föreningens övertagande av ansvaret för verksamheten vid Hammehögs växtförädlingsanstalt skall ses mot bakgrund av utvecklingen på trädgårdsväxtsidan under 1960-talet.

Statsmakterna har under 1960-talet gjort en rad insatser för utveckling av den svenska trädgårdsnäringen. Utbildning, forskning och försöksverksamhet har omorganiserats och byggts ut kraftigt. De veten-

skapliga aktiviteterna har knutits till lantbrukshögskolan som fått en särskild avdelning i Alnarp. Till lantbrukshögskolans Alnarpsdel har även knutits Balsgårdsinstitutet. Sålunda finns kvalificerade forskare och lärare inom områdena frukt och bär, köksväxter och prydnadsväxter, växtpatologi och landskapsplanering. Vidare finns särskilda försöksstationer i Nyckelby, Röbbäcksdalen och Öjebyn.

Samhällets hittillsvarande satsningar på den svenska trädgårdsforskningen är motiverad av den ökade efterfrågan på trädgårdsprodukter och de tidigare svårigheterna att tillgodose denna efterfrågan med en ökad inhemsk produktion. En förändring till den svenska produktionens fördel förutsätter emellertid också en ökad satsning på den typ av produktutveckling som förädling utgör. Av intresse i detta sammanhang är en jämförelse med förädlingen inom jordbruksområdet och de påtagliga vinster för jordbruket som denna satsning anses ha bidragit till.

Bland de svenska trädgårdsodlarna finns ett stort intresse för att så långt möjligt begränsa användningen av bekämpningsmedel. En framgångsrik resistensförädling skulle kunna lämna betydelsefulla bidrag genom att minska behovet av bekämpningsmedel.

De svenska konsumenterna ställer allt högre krav på trädgårdsprodukternas kvalitet ur smak- och hållbarhetssynpunkt. Det svenska klimatet ger genom de långa sommardagarna speciella förutsättningar för att producera kvaliteter som förutom att de är ur näringsynpunkt högvärdiga även är aromrika. Även här kan en förädling medverka till sorter som väl utnyttjar de klimatologiska förhållandena så att konsumenternas önskemål kan tillgodoses.

En anpassning av sortmaterialet till det svenska klimatet är av stor betydelse för konsumenterna även i fråga om prydnadsväxter och grönytegräs. Investeringar i offentliga och privata trädgårdsanläggningar ökar i snabb takt. Intresset för förädling är därför betydande.

Mot bakgrund av denna utveckling anser utredningen att en praktiskt inriktad växtförädling på trädgårdsområdet är motiverad. Utredningen anser vidare att kostnaderna för denna, särskilt under ett inledningsskede, i ökad utsträckning bör finansieras med statliga medel. Verksamheten bör dock organiseras så att en eventuell framtida expansion i huvudsak kommer att finansieras genom stöd från avnämarna av förädlingsresultaten.

Verksamheten vid Hammenhögsinstitutionen bör enligt utredningen liksom hittills omfatta förädling av köksväxter, prydnadsväxter och grönytegräs. Utredningen föreslår vidare att institutionen får tillgång till resurser för resistensförädling av dessa växtslag. Behovet av en förädlare med kunskaper inom resistensområdet är akut, varför en tjänst som försöksledare bör inrättas vid institutionen.

De ökade kostnader som övertagandet av Hammenhög medför bör

enligt utredningen till en viss del täckas genom att föreningen inom ramen för gällande anslag omprioriterar medel från jordbruksväxt- till trädgårdsväxtsidan. En sådan omfördelning räcker dock inte för att täcka de ökade kostnaderna. Utredningen föreslår därför att föreningen för budgetåret 1973/74 får statsbidrag med 490 000 kr. att användas till förädling av trädgårdsväxter.

Vidare föreslår utredningen att ytterligare 300 000 kr. ställs till förfogande för statens råd för skogs- och jordbruksforskning att användas till stöd för kvalificerat förädlingsarbete i fråga om trädgårdsväxter som enligt rådets mening motiverar statligt stöd. Stöd bör komma all landets förädling av trädgårdsväxter till godo och bör således inte reserveras för föreningen.

Utredningen tar slutligen upp vissa frågor rörande föreningens organisation och verksamhetsplanering. Bl. a. bör inrättas en särskild ekonomienhet under ledning av en för bl. a. kamerala och personaladministrativa frågor ansvarig tjänsteman. Vidare anser utredningen att föreningen bör gå över till programbudgetering.

Remissyttrandena

Remissinstanserna är i allmänhet positiva till utredningens förslag.

Det nya avtalet mellan föreningen och bolaget har sålunda i princip inte föranlett någon erinran från remissinstanserna.

Föreningens övertagande av Hammenhögsinstitutionen och utredningens förslag till förstärkning och framtida verksamhetsinriktning vid denna har väckt stort intresse bland remissinstanserna och flertalet tillstyrker.

Lantbruksstyrelsen, LRF och *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* tillstyrker den föreslagna förstärkningen med en resistensförädlare vid föreningen. *Styrelsen för lantbrukshögskolan* anser att en förstärkning av föreningens organisation på trädgårdssidan är befogad men ett ställningstagande till enheten för resistensförädling bör tas först efter det att kontrollanstaltutredningen lagt fram sina förslag.

Statskontoret anser sig inte kunna tillstyrka att statsmedel beräknas för den föreslagna förstärkningen av trädgårdsväxtförädlingen vid Hammenhög.

W. Weibull AB har i särskild skrivelse den 29 januari 1973 anfört att om utredningsförslaget följs så kommer konkurrenssituationen gentemot utsädesbolaget att försämrats så starkt att man tvingas överväga en kraftig nedskärning av trädgårdsväxtförädlingen.

Utredningens förslag om en förstärkning av anslaget till statens råd för skogs- och jordbruksforskning med 300 000 kr. att användas till trädgårdsväxtförädling tillstyrks av *lantbruksstyrelsen, statens råd för skogs- och jordbruksforskning, LRF* samt av *Sveriges handelsträdgårds-*

mästareförbund. Styrelsen för lantbrukshögskolan anser att starka skäl talar för att näringen som helhet skulle vara bättre hjälpt, om medlen även kunde utgå som dirigerade stöd till direkt praktisk växtförädlingsverksamhet inom växtslag, där fröförsäljning innebär alltför ringa inkomst för att locka till större initiativ. Utredningen har enligt högskolestyrelsens mening genom sitt förslag knutit statsbidragen alltför hårt till metodforskning och till förädling av vissa specialsorter.

Vad gäller utredningens synpunkter rörande föreningens framtida organisation och verksamhetsplanering tillstyrker samtliga remissinstanser att en från förädlingsarbetet fristående ekonomienhet inrättas.

Anslagsfrågor för budgetåret 1973/74

G 16. Jordbruksforskning

1971/72 Utgift	8 106 685	Reservation	686 288
1972/73 Anslag	8 000 000		
1973/74 Förslag	8 800 000		

Anslaget disponeras av statens råd för skogs- och jordbruksforskning för bidrag till forskning inom jordbrukets och trädgårdsnäringens områden.

Statens råd för skogs- och jordbruksforskning

Jordbruket undergår f. n. betydande förändringar genom bl. a. fortgående rationaliseringar, omläggningar i växt- och djurproduktion samt utveckling inom livsmedelsindustrin. Behovet av nya produkter ökar. För att möjliggöra en gynnsam fortsatt utveckling erfordras intensifierade undersökningar på många områden, bättre anpassning av våra kulturväxter till odlingsmiljön liksom också bättre anpassning av våra husdjur. Härigenom uppnås ökad produktivitet och förhindras sjukdomar och rubbningar i livsfunktionerna. Forskning angående kulturväxternas ekologi med tillhörande växtnärlingsfrågor erbjuder flera nya problemställningar. Behovet av parasit- och miljökontroll med biologiska hjälpmedel träder allt starkare i förgrunden hos både växter och djur. Vegetabilie- och animalieprodukternas kvalitetsegenskaper har avgörande betydelse vid förädling till livsmedel. Ekonomiska undersökningar måste i större omfattning infogas i jordbrukets forskningsprojekt. Samspelet jordbruk och miljövard, särskilt landskapsvard, tilldrar sig ökad uppmärksamhet.

För att göra jordbruket än mera konkurrenskraftigt i det inhemska näringslivet och gentemot utlandet behövs sålunda en kraftigt utökad forskningsinsats och anslaget bör därför räknas upp med 1 200 000 kr. (15 %) till 9 200 000 kr.

G 18. Bidrag till Sveriges utsädesförening

1971/72 Utgift	5 801 000
1972/73 Anslag	5 692 000
1973/74 Förslag	6 582 000

Sveriges utsädesförening har till uppgift att genom försöks- och förädlingsarbete verka för sädeslagens och frösorternas utveckling. Statsbidraget används till avlöning av föreningens ca 80 ordinarie tjänstemän och av arbetarpersonal samt till vissa omkostnader.

Sveriges utsädesförening

1. Löne- och prisomräkning 680 000 kr.
2. Förstärkning av den centrala administrationen (+ 50 000 kr.).

Yttrande

Lantbrukshögskolan som yttrat sig över utsädesföreningens anslagsframställning tillstyrker denna.

Departementschefen

Marknadsföringen av de produkter som tas fram genom växtförädlingen vid Sveriges utsädesförening sker sedan slutet av förra seklet av Allmänna svenska utsädesaktiebolaget. Ersättning till föreningen för rätten att marknadsföra föreningens sorter utgår enligt avtal mellan bolaget och föreningen. Nu gällande tioårsavtal löper ut den 30 september 1973.

1971 års Svalövsutredning har övervägt den framtida regleringen av förhållandena mellan utsädesföreningen och utsädesaktiebolaget. Utredningen anser att marknadsföringen av föreningens växtförädlingsprodukter även i fortsättningen lämpligast bör ske genom bolaget. Utredningen har därför medverkat till att ett nytt avtal träffats mellan föreningen och bolaget för tiden den 1 oktober 1973—den 30 september 1983. Avtalet, som för sin giltighet är beroende av Kungl. Maj:ts godkännande, har i huvudsak samma principiella utformning som nu gällande avtal. I det nya avtalet återfinns sålunda bl. a. bestämmelsen om att bolaget skall saluhålla utsädesvaror, framställda av föreningens växtförädlingsprodukter till envar kvalificerad köpare på skäliga och i förhållande till köpens storlek lika villkor. De väsentliga avvikelserna är föranledda av växtförädlarrättslagens ikraftträdande den 1 juli 1971 och av att föreningen genom sitt övertagande av ansvaret för verksamheten vid Hammenhögs växtförädlingsanstalt fr. o. m. den 1 januari 1971 utökat sitt förädlingsprogram till att omfatta, förutom ett ökat antal grönytegräs, även köks- och prydnadsväxter. Enligt avtalet skall

Kungl. Maj:t utse två ledamöter jämte två suppleanter i bolagets styrelse mot f. n. en ledamot och en suppleant.

Avtalet har inte föranlett några erinringar från remissinstansernas sida. Även jag anser avtalet tillfredsställande såväl från allmänna synpunkter som med hänsyn till föreningens intressen. Jag förutsätter emellertid att någon förändring beträffande det nuvarande innehavet av aktierna i bolaget inte kommer att ske. Vidare räknar jag med att den mängd utsäde som statsplomberas i sådana plomberingsklasser på vilka licensavgifter kan utgå för olika växtslag procentuellt sett kommer att vara ungefär densamma som f. n. Avtalen har efter år 1938 inte ansetts vara av sådan karaktär att de behövt underställas riksdagens prövning. Då det är fråga om ett relativt långfristigt avtal anser jag dock att det huvudsakliga innehållet — i likhet med vad som skedde år 1964 — bör bringas till riksdagens kännedom.

Som nämnts i det föregående övertog utsädesföreningen ansvaret för verksamheten vid Hammenhögs växtförädlingsanstalt år 1971. Övertagandet godkändes av Kungl. Maj:t. Utsädesaktiebolaget har förbundit sig att fram till den 1 oktober 1973 bidra till finansieringen av verksamheten. Utredningen anser att verksamheten vid Hammenhög bör fortsätta och liksom hittills omfatta förädling av köksväxter, prydnadsväxter och grönytegräs. Utredningen föreslår att statsbidrag lämnas till föreningen för att verksamheten vid Hammenhög skall kunna fortsätta och förordar också ökade resurser bl. a. för att en försöksledare med kunskaper inom resistensområdet skall kunna anställas.

Förslaget tillstyrks av flertalet remissinstanser. Även jag biträder förslaget att växtförädlingsverksamheten vid Hammenhög skall fortsätta. Som bidrag till kostnaderna för denna verksamhet beräknar jag för budgetåret 1973/74 210 000 kr. vilket motsvarar ett bidrag på 275 000 kr. för helt år.

Utredningen tar upp vissa frågor rörande utsädesföreningens organisation och verksamhetsplanering. Bl. a. bör enligt utredningens mening inrättas en särskild ekonomienhet under ledning av en för bl. a. kamerala och personaladministrativa frågor ansvarig tjänsteman. Liksom remissinstanserna delar jag denna uppfattning. En sådan förändring bör såsom utredningen förutsatt kunna ske utan att statens bidrag till föreningen behöver ökas. Enligt min mening bör också övervägas införandet av programbudgetering med kostnads- och tidsredovisning samt regelbundna resultatanalyser. Detta skulle underlätta planering, utvärdering och rationalisering av föreningens verksamhet men även möjliggöra bättre jämförelser och samprojektering med andra jordbruksvetenskapliga aktiviteter som understöds av staten.

Slutligen understryker utredningen angelägenheten av en ökad satsning på förädlingen av trädgårdsväxter och föreslår att 300 000 kr. av forskningsrådsmedel ställs till förfogande för denna förädling. Förslaget

tillstyrks av remissinstanserna. Även jag anser det angeläget att stödja förädlingen av trädgårdsväxter. Jag är däremot inte beredd att som utredningen föreslagit förordna att ett särskilt belopp avsätts av de medel som anvisas till jordbruksforskning. Det ankommer på statens råd för skogs- och jordbruksforskning att fördela medlen för bl. a. jordbruksforskning på sätt som rådet finner ändamålsenligt.

Jag vill slutligen i detta sammanhang ta upp de anslagsfrågor som hör samman med vad tidigare anförts.

Under reservationsanslaget Jordbruksforskning beräknar jag ett anslag av 8,8 milj. kr., vilket innebär en ökning med 800 000 kr. jämfört med innevarande budgetår. Jag räknar därvid med att statens råd för skogs- och jordbruksforskning skall ha möjlighet att i minst samma omfattning som hittills kunna stödja förädlingen av trädgårdsväxter.

Förslagsanslaget Bidrag till Sveriges utsädesförening bör för nästa budgetår räknas upp med 890 000 kr. till 6 582 000 kr. Som jag anförde i det föregående har jag beräknat kostnader under nästa budgetår för övertagande av växtförädlingsverksamheten vid Hammenhög till 210 000 kr. Detta innebär att föreningens växtförädlingsverksamhet på trädgårdsväxtområdet kommer att kunna fortsätta i minst samma utsträckning som hittills.

Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, statens jordbruksnämnd får vidta de åtgärder som behövs för att genomföra regleringen av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter under regleringsåret 1973/74,

2. godkänna vad jag förordat i fråga om användningen av införselavgiftsmedel, som inflyter eller har influerat under regleringsåret 1973/74 eller tidigare regleringsår, och av andra i samband med jordbruksregleringen under samma regleringsår influera eller inflytande avgiftsmedel,

3. medge att ersättning till jordbruket till följd av förluster i samband med prisstoppet får täckas av medel från förslagsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln,

4. godkänna vad jag förordat angående avgift på sojaproteinprodukter,

5. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för kvalitetsmärkning av matpotatis,

6. godkänna vad jag förordat i fråga om prisstöd till rennäringen och klassificering av renkött,

7. medge att pristilllägg för renkött får täckas av medel från förslagsanslaget Stöd till jordbruket i norra Sverige för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln,

8. till *Jordbruksforskning* för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 800 000 kr.,

9. till *Bidrag till Sveriges utsädesförening* för budgetåret 1973/74 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 582 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:st Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Innehållsförteckning

	Sid.
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Inledning	2
Justering av införselavgifter m. m. den 1 juli 1972	4
Justering av införselavgifter m. m. den 1 januari 1973	6
Användning av införsel- och regleringsavgiftsmedel m. m.	8
Statens jordbruksnämnd	8
Departementschefen	12
Avgiftsbeläggning av sojaprodukter	16
Frågans tidigare behandling	16
Statens jordbruksnämnd	17
Departementschefen	19
Kvalitetsmärkning och kvalitetskontroll av matpotatis	21
Frågans tidigare behandling	21
Lantbruksstyrelsen	22
Remissyttrandena	24
Departementschefen	26
Prisstöd till rennäringen m. m.	30
Statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen	30
Remissyttrandena	33
Departementschefen	35
Vissa frågor rörande Sveriges utsädesförening m. m.	36
Nuvarande förhållanden	36
1971 års Svalövsutredning	37
Remissyttrandena	40
Anslagsfrågor för budgetåret 1973/74	41
Departementschefen	42
Hcmställan	44